

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

Навчально-науковий інститут заочно-дистанційного навчання

Форма навчання заочна

Кафедра туристичного та готельного бізнесу

Допускається до захисту

В. о. завідувача кафедри

_____ М.М. Логвин

„_____” _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

***На тему “ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕТНІЧНОГО ТУРИЗМУ
В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ”***

***зі спеціальності 242 “Туризм”
освітня програма “Туризм” ступеня бакалавра***

Виконавець роботи Бірюкова Софі Андріївна

(підпис, дата)

Науковий керівник доц. Карпенко Ніна Миколаївна

(підпис, дата)

ПОЛТАВА – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЕТНІЧНОГО ТУРИЗМУ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	6
1.1. Сутнісні характеристики, різновиди та суспільне значення етнічного туризму	6
1.2. Структура населення та історична спадщина як чинники розвитку етнічного туризму в Чернівецькій області.....	17
1.3. Сучасні світові тенденції розвитку етнічного туризму	28
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕТНІЧНОГО ТУРИЗМУ У БУКОВИНСЬКОМУ РЕГІОНІ	38
2.1. Основні DESTИНАЦІЇ розвитку етнічного туризму в Чернівецькій області довоєнного періоду та його інфраструктура.....	38
2.2. Роль музеїв етнографії та давньої історії в розвитку етнічного туризму в регіоні.....	50
2.3. Основні напрями вдосконалення розвитку етнічного туризму в Чернівецькій області	59
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	68
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ	69

ВСТУП

Етнотуризм є надзвичайно важливим для розвитку національної культури та економіки нашої держави. За рахунок розвитку етнотуризму і відвідування нашої держави іноземними і вітчизняними туристами відбувається фінансове поповнення в обласні, міські та державні бюджети нашої держави, а також розширюється зайнятість населення в сфері обслуговування місцевих громад.

Етнотуризм сприяє вирішенню соціально-економічних проблем регіону, створює сприятливе макросередовище, що проявляється в розширенні зайнятості населення у сфері обслуговування, формуванні додаткового заробітку, стимулюванні розвитку інфраструктури, зокрема транспортних комунікацій, зв'язку, мережі торгівлі, засобів розміщення, закладів харчування.

Чернівецька область (Буковина) – цікавий, колоритний етнокультурний регіон Європи, що сформувався в умовах певної територіальної відособленості. Упродовж віків поглиблювалась самобутність цього краю та її мешканців, які, зберігаючи загальноукраїнські та загальнорумунські національні цінності, мали свою локальну спільність і відмінність від сусідів у мові, побуті, традиціях, матеріальній і духовній спадщині. Буковинці відомі унікальною культурою, самобутніми традиціями, що разом з неповторною красою природи може зробити Буковину однією з найпривабливіших туристичних територій для транскордонного туризму.

Значення етнографічної складової для розвитку туризму нині є очевидним. Етнічні і етнографічні аспекти туризму у своїх працях досліджують Н. О. Алешугіна, Ж. І. Бучко, В. Джаман, І. Кулаковська, А. Молодецький, Н. Кудогоцева, присвячені аналізу придатності наявних рекреаційних ресурсів для організації етнотуризму. Питанням дослідження етнографічних ресурсів присвячені роботи М. Орлової, яка поділяє їх на етнічні артефакти, ансамблі етнічних артефактів та етнічні ландшафти.

Метою роботи є дослідження сучасного стану розвитку і організації

етнічного туризму, окреслення повоєнних перспектив розвитку даного виду туризму в Україні та в Чернівецькій області, зокрема. На підставі мети у роботі поставлені наступні завдання:

- розкрити сутнісні характеристики, різновиди та суспільне значення етнічного туризму;
- висвітлити структура населення та історична спадщина як чинники розвитку етнічного туризму в Чернівецькій області;
- проаналізувати сучасні світові тенденції розвитку етнічного туризму;
- охарактеризувати основні DESTИНАЦІЇ розвитку етнічного туризму в Чернівецькій області довоєнного періоду та його інфраструктуру;
- дослідити роль музеїв етнографії та давньої історії в розвитку етнічного туризму в регіоні;
- обґрунтувати основні напрями вдосконалення розвитку етнічного туризму в регіоні.

Об'єктом дослідження є організаційно-економічні процеси дослідження розвитку етнічного туризму в Україні і в Чернівецькій області. Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні особливості розвитку етнічного туризму в Чернівецькій області.

Для розв'язання визначених завдань роботи, досягнення мети використовувався наступний комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження: загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема, методи системного аналізу, методи причинно-наслідкового аналізу, методи порівняльного аналізу, методи прямого структурного аналізу, узагальнення. За допомогою аналітичного методу здійснено підбір інформації за темою. Використовувався метод економіко-статистичного аналізу.

Інформаційною базою слугували: законодавчі та нормативно-правові акти України, що регламентують діяльність у галузі туризму, матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Чернівецькій області, Департаменту регіонального розвитку та Управління культури Чернівецької обласної державної адміністрації, праці вітчизняних та

зарубіжних вчених з проблем дослідження організації сфери туризму на регіональному рівні, публікації в наукових періодичних виданнях, матеріали науково-практичних конференцій, дані всесвітньої мережі Інтернет.

Окремі положення кваліфікаційної роботи були апробовані опубліковані в матеріалах кафедрального круглого столу студентів та аспірантів “Туризм і молодь – 2025” (м. Полтава, 2025 рік).

Структурно робота складається з двох розділів, вступу, висновків, переліку інформаційних джерел. У роботі налічується 11 рисунків, 5 таблиці, 1 додаток (у якому 2 рисунки та таблиця) перелік інформаційних джерел налічує 86 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЕТНІЧНОГО ТУРИЗМУ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

1.1. Сутнісні характеристики, різновиди та суспільне значення етнічного туризму

Туризм в наш час стає глобальним чинником розвитку цивілізації, однією зі складових економіки, соціальної сфери та духовної культури. Етнотуризм є один з напрямків культурно-пізнавального туризму [50].

Етнічний туризм (ностальгічний туризм, етнографічний туризм) – різновид туризму, який здійснюють туристи до місць свого історичного помешкання з метою відвідування територій, де проживали їх рідні, або вони самі, і колись переселились [30] через політичні, військові чи релігійні причини [83].

Етнічний туризм – це чудовий спосіб більше дізнатися про своє коріння, або вивчити історію свого народу. Завдяки такому нововведенню в туристичних фірмах багато хто навіть знаходив своїх далеких родичів на чужих землях. Іноді люди відвідують місця, де проживали їхні батьки, діди, або вони самі, які в далекій молодості були виселені з цих околиць.

Етнічний туризм має низку переваг як для туристів, так і для місцевих громад, завдяки чому цей вид туризму набуває дедалі більшої популярності. Він передбачає [25]:

1. Надання мандрівникам можливість детально ознайомитися з культурою та традиціями інших народів. Спілкуючись із місцевими жителями, вивчаючи їхню мову, звичаї та спосіб життя, туристи розширюють свій світогляд і поглиблюють розуміння багатогранності світу.

2. Отримання унікальних вражень через участь у національних обрядах, святах, дегустація місцевих страв та знайомство з екзотичними культурами дарують туристам унікальний досвід, який неможливо отримати в межах інших видів подорожей.

3. Економічний розвиток місцевих громад через зростання туристичних потоків до регіонів з унікальною культурою, що підвищує попит на місцеві товари й послуги, стимулює розвиток інфраструктури та створює нові робочі місця для місцевих мешканців.

4. Етнічний туризм – важливий інструмент для взаємного культурного обміну, зміцнення міжнародних зв'язків, формування толерантності та взаєморозуміння між представниками різних народів і культур.

5. Сприяння збереженню традицій та культурного спадку місцевих громад. Зацікавленість туристів у старовинних обрядах і звичаях стимулює громади зберігати та підтримувати свої культурні надбання.

Етнічний туризм не лише задовольняє потребу у незабутніх враженнях, а й підтримує розвиток регіонів, сприяючи гармонійному співіснуванню культур і збереженню їхньої самобутності [25].

Таким чином, етнічний туризм є не лише джерелом задоволення для подорожуючих, а й важливим інструментом для збереження та відкриття культурного надбання різних народів та етнічних груп.

Етнокультурні ресурси можна розділити на матеріальні та нематеріальні, залежно від їхніх складових і впливу на розвиток туризму.

Нематеріальні ресурси не завжди потребують безпосередньої подорожі, вони є ключовими для формування ідентичності матеріальної культури народу. До цієї категорії належать психологічні особливості, вірування, звичаї, традиції, усна народна творчість, знання та навички, передані через покоління. І справжнє занурення й відчуття можливе лише у природному середовищі проживання певного етносу.

Нематеріальна культура виступає важливим туристичним ресурсом, який доповнює матеріальні об'єкти та сприяє залученню туристів. Її автентичність і унікальність здатні генерувати туристичні потоки, стимулюючи інтерес до культури й традицій конкретного етносу. Обидві складові – взаємопов'язані та разом формують комплексну базу для розвитку етнокультурного туризму.

До складу нематеріальних етнокультурних ресурсів входять:

етнопсихологічні особливості, засоби комунікації, вірування, звичаї, традиції, традиційні знання та досвід, фольклор (див. рис. 1.1.1) [1].

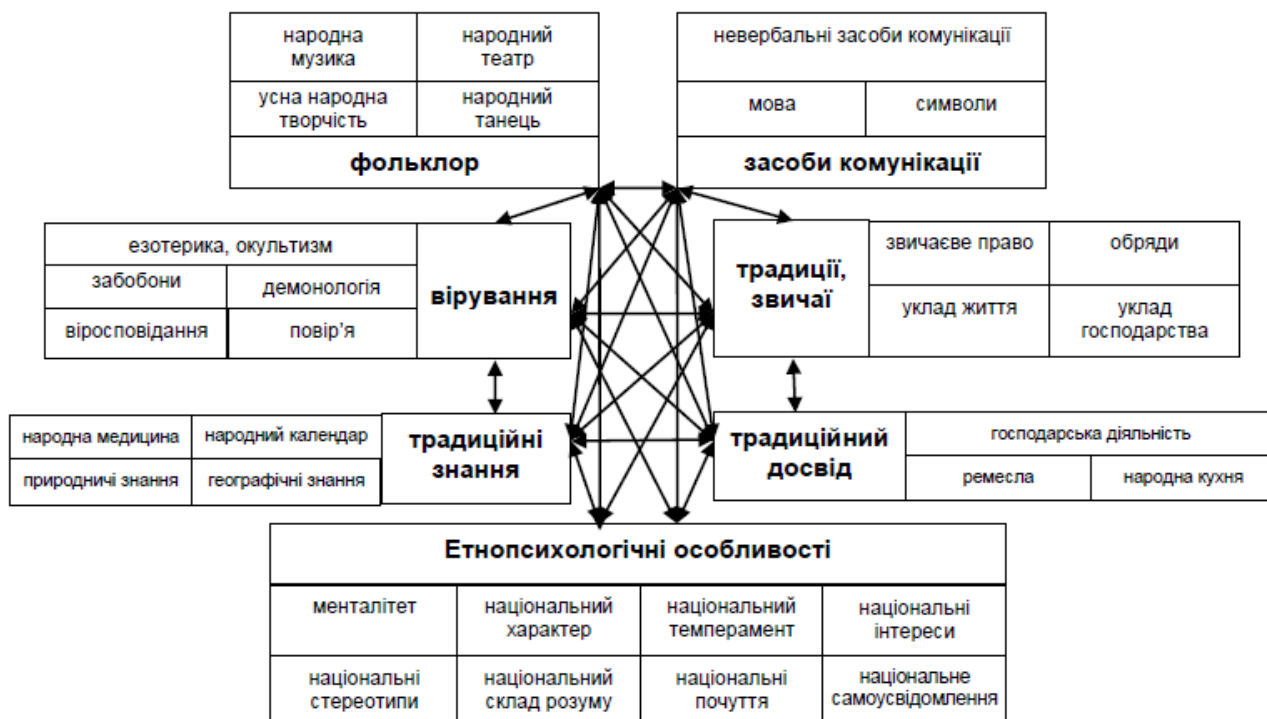

Рис. 1.1.1 Класифікація нематеріальних етнокультурних туристичних ресурсів, за [1]

Об'єктом етнографічного туризму виступають культурно-історичні об'єкти, які несуть інформацію про етнічні прояви традиційно-побутової культури. Такі об'єкти варто розглядати як цілісну систему ознак, що відображають культуру етносу через поєднання його унікальних, оригінальних та специфічних форм. Зазвичай виділяють наступні категорії об'єктів, що відносяться до етнографічних:

- пам'ятки архітектури і господарські будівлі, виконані в традиційному для етносу стилі і пов'язані з певним періодом в культурному житті етносу;
- культові і сакральні споруди, що відображають конфесійну приналежність представників того чи іншого етносу;
- некрополі, кладовища з традиційними написами на рідній мові;
- традиційні житла з традиційним для даного етносу інтер'єром, оздобленням, набором традиційних предметів побуту;
- поселення, що зберегли «етнічний тип», в місцях компактного

проживання представників того чи іншого етносу;

- місцеву кухню (страви характерні для певного етносу);
- побутові об'єкти (ремісничі вироби, одяг, знаряддя праці);
- місця проведення народних свят за участю фольклорних ансамблів і використанням традиційного одягу;

використанням традиційного одягу;

- ритуали та звичаї: свята, обряди, танці, музика;
- місця відродження народних промислів і традиційних занять;
- етнографічні музеї, виставки, комплекси етнографічних предметів;
- археологічні об'єкти, що мають етнічну специфіку [51].

Матеріальні ресурси мають чітко виражене значення для туристичної галузі, оскільки стимулюють фізичні подорожі з метою їх відвідання та використання. Сюди належать архітектурні пам'ятки, історичні місця, об'єкти культурної спадщини, предмети народного мистецтва та ремесел, які створюють матеріальну основу для етнокультурного туризму (див рис. 1.1.2).

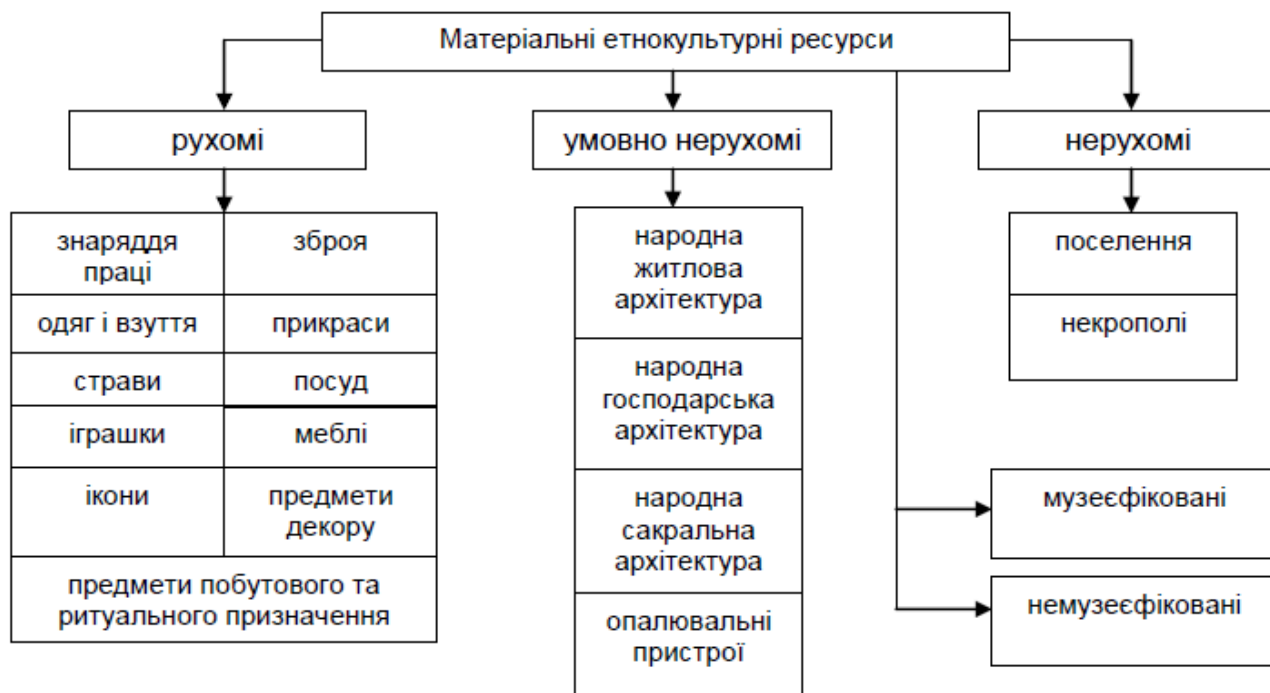

Рис. 1.1.2 Класифікація матеріальних етнокультурних туристичних ресурсів, за [1]

Чітко розмежувати складові етнокультурної спадщини іноді неможливо, оскільки вони тісно переплітаються. Одні елементи можуть слугувати засобами вираження для інших, а їх формування є взаємозалежним. Наприклад, усна

народна творчість, така як пісні, казки чи легенди, нерозривно пов'язана з менталітетом, віруваннями та традиційними знаннями. Вона може бути частиною обрядових дійств (весільні пісні, обжинкові співи, веснянки чи плачі), і передається з покоління в покоління за допомогою вербальної комунікації. Вірування формуються під впливом релігійної належності та менталітету, який залежить від природного середовища і соціального контексту. Вони впливають на виникнення традицій, звичаїв, обрядової культури, а також на фольклор, знання та досвід спільноти. Ці елементи утворюють єдиний комплекс, де кожен компонент визначає зміст і значення інших, підкреслюючи важливість цілісного підходу до вивчення та збереження етнокультурної спадщини.

Етнопсихологічні особливості, що проявляються у менталітеті, характерних рисах і темпераменті, властивих кожному етносу, а також у сформованих стереотипах, національних інтересах і почуттях, можуть впливати на розвиток туризму в країні як позитивно, так і негативно. Цей вплив залежить від сили прояву зазначених особливостей, їхньої якісної спрямованості, а також від рівня прийняття й поваги до етнопсихологічних рис туристів з боку місцевого населення.

Засоби комунікації, такі як мова, жести, пози, міміка, зовнішній вигляд і символи, можуть відігравати роль як ресурсів, так і умов розвитку туризму. Наприклад, навчальні тури із зануренням у мовне середовище є популярними завдяки можливості ефективного вивчення іноземних мов через живе спілкування. Водночас незнання особливостей невербальної комунікації або наявність мовних бар'єрів можуть стати серйозними перешкодами для розвитку міжнародного туризму, а також впливати на розподіл туристичних потоків у світі. Символи, що відображають відмінні риси конкретних етносів, етнонаціональні ідеї, явища або художні образи, часто використовуються у створенні сувенірів, які презентують культуру й унікальність певної країни.

Етнокультурні особливості значно впливають на формування різних секторів туристичної індустрії в різних країнах. Засоби розміщення можуть

включати етнічні мотиви в оформленні інтер'єрів і фасадів, використовуючи елементи народної архітектури. Агрозотелі та агросадиби часто будуються у стилі автентичного національного житла, що підкреслює місцевий колорит. Подібний підхід застосовується і в закладах харчування, де туристи можуть ознайомитися з національною кухнею – важливою складовою етнокультурної спадщини.

Усна народна творчість, музика, ремесла, декоративно-ужиткові мистецтва, народний костюм, свята, вірування та обряди формують унікальну анімаційну складову сектору розваг. Елементи традиційного одягу нерідко використовуються в дизайні корпоративного одягу співробітників туристичних та транспортних компаній, персоналу готелів і ресторанів, що спеціалізуються на національній кухні. Навіть транспортні послуги можуть бути організовані з використанням місцевих видів гужового транспорту, що додає туристичному досвіду автентичності.

Етнокультурні особливості визначають унікальність сувенірної продукції кожної країни. Народні майстри, які зберігають і розвивають традиційні ремесла, стають постачальниками оригінальної, а подекуди й ексклюзивної продукції на сувенірні ринки, що підкреслює культурну ідентичність регіону та приваблює туристів.

Єдність природних і культурних чинників охоплюється поняттям «етнокультурні ландшафти» [22], важливими складовими яких виступають промисли та ремесла, традиції обряди та звичаї. Це явище відображає гармонійне поєднання природних умов із культурною спадщиною, традиціями, побутом і господарською діяльністю місцевих спільнот, формуючи унікальні території, що мають значну туристичну цінність. Вони виділяють окремі їх типи [22]:

1. Етнокультурні ландшафти (виділені поєднанням господарської діяльності і природних умов).

2. Ландшафти, виділені поєднанням природних умов, розселення, традицій і побуту.

3. Ландшафти, виділені поєднанням матеріальної і духовної культури (архітектура).

4. Сучасні ландшафти з елементами туристичної інфраструктури (готелі, туристичні комплекси, садиби) [22].

Етнічний туризм є особливим видом подорожей, спрямованим на знайомство з культурною, історичною та природною спадщиною регіону, що має етнічне або особисте значення для туристів. Цей вид туризму переважно приваблює людей похилого віку, які мають зв'язок із певною місцевістю через родинну історію чи місце народження. Подорожі найчастіше здійснюються індивідуально або невеликими сімейними групами, а їхньою основною метою є відвідування рідних місць, знайомство з етнічними коренями, традиціями та культурою. Ресурси етнічного туризму включають культурні пам'ятки, архітектурні об'єкти, музейні експозиції, архівні матеріали та мальовничі природні ландшафти [30].

Етнічний туризм поділяється на внутрішній та зовнішній. Внутрішній туризм передбачає подорожі міських жителів до сільської місцевості з метою знайомства з архаїчними говорами, фольклором, побутом і культурою автохтонних народів. Зовнішній, або ностальгічний туризм, полягає у відвідуванні історичної батьківщини чи місць народження родичів і є популярним серед діаспор у таких країнах, як Ізраїль, Вірменія, Греція, Україна та Італія. Етнічний туризм сприяє збереженню культурної спадщини, популяризації традицій і зміцненню зв'язків між поколіннями та етнічними громадами [30].

Кифяк В. Ф. вважає, що «етнотуризм це поїздки з метою побачень із рідними та близькими. Ця форма туризму пов'язана з відвідуванням і виїздом у віддалені регіони, або інші країни. Туристські організації допомагають з оформленням проїзних білетів, закордонних паспортів, візових формальностей» [29].

Одним з перших визначень поняття етнотуризм запропонував у 1977 році американський дослідник В. Сміт. На думку В. Сміта: «Етнічний туризм –

подорож з метою вивчення культури, способу життя [50], глибинних традицій екзотичних народностей та включає відвідування їхніх домівок та поселень, спостереження за обрядами» [21]. Науковець на основі власних тематичних досліджень індіанців, які проживають на острові Сан-Блас (Панама) та торайя – плем'я, що живе на півдні острова Сулавесі (Індонезія) виділив такі елементи етнотуризму, як знайомство з умовами побуту та змістом культових церемоній [50].

На думку австралійського дослідника Б. Кінга: «Етнічний туризм – подорож, основною мотивацією якої є етнічне возз'єднання», тобто відвідування людей, близьких за етнічною приналежністю [21]. Мета етнічних возз'єднань активно простежується в країнах Північної Америки та Австралії [50].

Дослідник з Вашингтонського університету П. Ван ден Берг описав етнічний туризм, як «форму туризму, де культурна екзотика тубільців є основою «приманки» для туристів».

На думку науковців з Великобританії С. Харрона та В. Вайдера метою розвитку етнотуризму є бажання туриста проникнутися первісною культурою, не спотвореною віяннями цивілізації. Ось чому об'єктами етнотуризму стають сільські громади, які проживають у віддалених районах та поводять себе «екзотично» [21].

Узагальнивши попередні напрацювання китайський дослідник Лі Юнь визначив етнічний туризм, як «туризм, основною метою якого є пошук екзотичного культурного досвіду через взаємодію з відмінними етнічними групами. Під час туристичних поїздок споглядаються артефакти, ритуали тощо, пов'язані з конкретною етнічною групою. Процес споглядання таких речей, на думку вченого, є важливою частиною мотивації до поїздки» [21].

На думку інших американських вчених С. Гьольднера та Р. Макінтоша: «Етнічний туризм – подорож з метою спостереження за культурою і способом життя по-справжньому екзотичних народів» [21].

Українська дослідниця М. Орлова розглядає етнічний туризм, як підвид

пізнавального туризму, метою якого є ознайомлення з матеріальною та духовною культурою певного етносу. Дане визначення найбільш адекватно відображає специфіку етнотуризму, основним спонукальним мотивом якого виступає бажання поринути у культуру певного етносу, незалежно від того, в яких генеалогічних зв'язках із цією спільнотою він знаходиться [21].

На думку І. О. Бочана [35], «етнічний туризм є важливою складовою людських цінностей, мотивацією якої є пізнання краєзнавчих та країнознавчих ресурсів, ознайомлення з цінностями етнографічних груп у місцях їх компактного проживання на території України. Мета етнотуризму полягає у відвідуванні етнотуристичного регіону нашої держави для ознайомлення з культурою, побутом, традиціями, діалектами, кухнею, образотворчим мистецтвом місцевих жителів» [50].

І. М. Кулаковська вважає, що «метою розвитку етнотуризму є не лише збагачення духовної культури, але і виховання у молодого покоління національної самосвідомості, самоідентифікації. В рамках етнічного туризму можливе відвідування місць, де проживали родичі туриста, або самі туристи, які в далекій молодості були виселені, або виїхали з цих територій» [50].

Етнокультурний туризм – поїздки, які організовуються в місця проживання нечисленних народів, які не мають в Україні свого національно-державного, чи національно-адміністративного утворення.

Туризм етнокультурний сприяє тіснішим зв'язкам, обмінам представників цих народів, включенню їх культури до світової культурної спадщини.

Організатори етнокультурного туризму мають враховувати необхідність збереження специфічних умов життя місцевих народів, а також забезпечувати інформування туристів про правила використання місцевих рекреаційних ресурсів і особливості поведінки в таких регіонах [56].

Розвиток етнічного туризму тісно пов'язаний із проведенням різноманітних фестивалів, метою яких є популяризація культури, традицій та звичаїв українського народу.

В Україні організовуються численні етнографічні фестивалі, зокрема

Етнографічний фестиваль гончарства, фестиваль «Забави у княжому місті», «Лемківська ватра» та багато інших. Такі заходи спрямовані не лише на ознайомлення відвідувачів із культурною спадщиною, наприклад, через виставки гончарних виробів, а й на популяризацію національних мистецьких традицій і залучення широкої аудиторії до збереження етнокультурної спадщини.

Проведення таких фестивалів має на меті не лише збереження національної ідентичності українців, а й сприяє творчому розвитку особистості. Відвідувачі мають можливість зануритися в автентичну атмосферу, взяти участь у майстер-класах, наприклад, з гончарного виробництва, і відчувати себе творцями власного щастя.

Особливу увагу привертає етнографічний фестиваль «Лемківська ватра», де гості можуть насолодитися концертами талановитих виконавців, які представляють твори лемківської спадщини. Крім того, організовуються майстер-класи з виготовлення ляльок та художньої вишивки, виставки декоративно-прикладного мистецтва, а також різноманітні розважальні програми для дітей, що робить фестиваль привабливим для відвідувачів усіх поколінь.

Головною подією цього фестивалю запалювання ватри, навколо якої до самого ранку звучать пісні, лунають розмови, спогади та оповіді, створюючи унікальну атмосферу єднання. Розвиток етнічного туризму має велике значення для соціально-культурного та економічного поступу України. Він сприяє популяризації народних звичаїв і традицій серед сучасників, забезпечуючи їх збереження для прийдешніх поколінь.

Етнічний туризм не лише популяризує культуру, а й сприяє вирішенню соціально-економічних питань регіонів. Він створює нові робочі місця у сфері обслуговування, забезпечує додаткові джерела доходів, стимулює розвиток транспортної інфраструктури, комунікацій, торгівлі, закладів розміщення та харчування, а також відпочинково-розважальних комплексів, що позитивно впливає на загальне економічне зростання регіонів [51].

Розвиток етнічного туризму тісно пов'язаний із сільським зеленим та екологічним туризмом, що є взаємодоповнюючими напрямками. Сільський туризм має проєкологічну спрямованість, не вимагає значних капіталовкладень, не створює значної кількості відходів, але водночас стимулює розвиток місцевої інфраструктури, збагачує культуру регіону та сприяє збереженню його унікальності.

Екотуризм у поєднанні з етнотуризмом підвищує привабливість і репутацію регіону, сприяє збереженню природних територій, виконує роль екологічного виховання населення, популяризує місцеві ремесла та традиції. Це сприяє формуванню почуття патріотизму, гордості за рідний край, гармонійному розвитку особистості та підкреслює важливість турботи про довкілля і культурну спадщину [73].

Розвиток етнічного туризму сприяє фінансовому зростанню, забезпечуючи поповнення міських і державного бюджетів завдяки відвідуванню нашої країни як іноземними, так і вітчизняними туристами. Цей вид туризму також розширює зайнятість населення у сфері обслуговування, стимулює розвиток інфраструктури та створює нові робочі місця.

Окрім економічної користі, етнічний туризм відіграє важливу роль у патріотичному вихованні молоді. Пізнання звичаїв, традицій і культури місцевого населення формує почуття поваги до національної спадщини та гордість за рідний край. Важливим аспектом розвитку етнічного туризму є організація різноманітних фестивалів, які пропагують місцеву культуру, звичаї та традиції, створюючи унікальний досвід для туристів.

Особливе значення для формування патріотичних почуттів у молоді має відвідування етнографічних музеїв, де можна ознайомитися з процесами етногенезу, звичаями, побутом і культурою етносу. Такі заходи сприяють усвідомленню цінності власної культурної спадщини та збереженню національної ідентичності.

Відсутність чітко окреслених ознак, які б виразно відрізняли етнотури від інших видів туризму, часто призводить до плутанини та підміни понять у

діяльності українських туристичних фірм. Нерідко термін "етно" використовується виключно з рекламною метою для загально-пізнавальних екскурсійних турів, які фактично не мають етнічного наповнення. Іноді це слово взагалі застосовується для позначення орієнтованості фірми на внутрішній туризм, що не відповідає справжньому змісту етнотуризму [32].

Таким чином, розвиток етнічного туризму має сприяти вихованню молодого покоління, формуванню у нього дбайливого ставлення до природного середовища та об'єктів історико-культурної спадщини. Він також покликаний розвивати почуття патріотизму, повагу до звичаїв і традицій свого народу. Використання етнокультурної складової здатне значно підвищити привабливість національної туристичної індустрії, відкриваючи нові перспективи для її розвитку на внутрішньому та міжнародному рівнях.

У наступному підрозділі буде розглянуто чинники розвитку етнічного туризму в Чернівецькій області.

1.2. Структура населення та історична спадщина як чинники розвитку етнічного туризму в Чернівецькій області

Вивчення та популяризація туристсько-етнографічних ресурсів Буковини є важливою передумовою успішного розвитку туристичної діяльності в регіоні. З огляду на зростаючий інтерес світової спільноти до принципів екологічності та сталого розвитку територій, етнографічний туризм стає актуальним напрямом, що вдало втілює нову концепцію трьох „L” („Landscape – Lore – Leisure”) – ландшафт, традиції, дозвілля. Ця концепція змінює застарілу модель трьох „S” („Sun – Sea – Sand”) – сонце, море, пісок, акцентуючи увагу на гармонійному поєднанні природних ресурсів і культурної спадщини.

Хоч нова концепція базується переважно на використанні природних туристичних ресурсів, важливу роль відіграють місцеві традиції та їх сучасна

адаптація. Впровадження анімаційних програм дозволяє представити етнокультурну спадщину у цікавій і доступній формі для туристів, поєднуючи пізнавальний та розважальний аспекти туризму [7].

Зміни в етнічній структурі населення зумовлені не лише особливостями природного руху та міграційних процесів, а й динамікою етнічних процесів, серед яких важливе місце посідає асиміляція, що значною мірою залежить від політичної ситуації. Зміни на політичній карті світу, зокрема розпад СРСР та становлення України як суверенної держави, призвели до зниження рівня етнічної строкатості населення. Так, Україна перейшла від статусу «поліетнічної» держави ($E_p = 0,447$) до країни з «перехідним» рівнем етнічної різноманітності ($E_p = 0,380$), що стало результатом зростання частки державотворчої нації [19]. Загалом простежується чітка обернено пропорційна залежність – чим більший показник E_p , тим повільніші темпи його зменшення, коефіцієнт рангової кореляції – $K = -0,895$. Це зумовлено тим, що в поліетнічних регіонах України проживають етнічні меншини, які мешкають тут протягом багатьох століть на відносно невеликих територіях, часто складаючи абсолютну більшість населення у місцях свого історичного компактного розселення. Важливу роль відіграла українська толерантність, що проявляється у політиці підтримки національної самобутності, зокрема мови, освіти, культури та традицій. Такий підхід дозволив етнічним меншинам зберегти високий рівень національної самосвідомості та сталість своїх етнічних ознак [19].

Цікавим регіоном для масштабного дослідження динаміки етнічної структури та етнічної різноманітності є територія Чернівецької області. Вона є яскравим прикладом етноконтактної зони, де перетинаються українські, румунські та молдовські етнічні землі. Відповідно до типологічної схеми, етнічні межі цього регіону мають виразний дифузний характер, що свідчить про тісне переплетення та взаємодію різних етнічних культур на цій території. На території чотирьох адміністративних районів (Герцаївського, Глибоцького, Новоселицького і Сторожинецького), які є прикордонними, розміщені 145

населених пунктів (у т.ч.: 140 сіл, 3 малі міста і 2 смт). Жодне із цих поселень не є моноетнічним, характерне поєднання (у різних пропорціях) кількох переважаючих національних груп. Українці переважають у 62 поселеннях (42,8% від загальної кількості), румуни – у 53 (36,6%), молдовани – у 28 (19,3%), росіяни і поляки – по 1 селу. 22 поселення (15,2%) мають поліетнічну структуру населення (у Сторожинецькому і Новоселицькому районах – по 7, Глибоцькому – 6, Герцаївському – 2), 51 поселення (35,2%) – перехідне від поліетнічного до майже моноетнічного (у Глибоцькому районі – 17, Новоселицькому – 16, Сторожинецькому – 10, Герцаївському – 8). Етнічна строкатість населення краю зумовлена ще й тим, що хоч тут половина населених пунктів майже моноетнічна за величиною E_p , але домінують у них не один народ, а три: українці – в 37 селах, румуни – у 26 і молдовани – в 9 селах. При цьому майже моноетнічні села розміщені приблизно пропорційно у Глибоцькому районі (7 «українських» і 8 «румунських») і Новоселицькому районі (11 «українських» і 9 «молдавських» сіл); у Сторожинецькому районі значна перевага «українських» сіл (19) над «румунськими» (4) і тільки у Герцаївському районі всі майже моноетнічні села «румунські» (14) [20, с. 67]. Як наслідок, найвищий рівень етнічної різноманітності населення сформувався у Глибоцькому районі ($E_p = 0,760$), де чисельна перевага українців (46,8%) над румунами (45,3%) складає тільки 1,5%, при значній частці молдован (6,1%) і росіян (1,2%). У Новоселицькому районі ($E_p = 0,655$) переважаючою національною групою є молдовани (57,5%), яких більше ніж українців (34,0%) тільки в 1,7 разу, при відчутній питомій вазі румунів (6,8%) і росіян (1,4%). У Сторожинецькому районі ($E_p = 0,631$) чисельна перевага українців (59,6%) над румунами (36,8%) лише в 1,6 разу при значній частці поляків (1,5%) і росіян (1,4%). Населення Герцаївського району за величиною $E_p = 0,162$ належить до перехідних із домінуванням румунів (91,5%). Індекс етнічної різноманітності населення регіону чотирьох районі становить 0,803 [18].

Для етноконтактної зони характерне сусідство поселень різної «етнічності». Наприклад, у трьох сусідніх селах Глибоцького району

переважають: 1) українці у Старому Вовчинці (96%), 2) румуни в Багринівці (96%), 3) росіяни в Білій Криниці (77%). Ще одна особливість етноконтактної зони – тут розміщені не тільки міста, але й села, в яких компактно (по «кутах») проживають кілька етнічних спільнот. Так, у селі Стара Красношора Сторожинецького району 745 мешканців розселені по «кутах»: поляки – 432 особи (58%), румуни – 222 особи (30%), українці – 83 особи (11%). Подібна ситуація в селі Аршиця, в якому з 873 жителів: румунів – 451 особа (51,7%), українців – 233 особи (26,7%), поляків – 180 осіб (20,6%), інші національності – 9 осіб (1,0%) [19]. Така строкатість співіснування численних національних груп на відносно невеликій компактній території (згідно з даними перепису населення, тут зафіксовано представників 50 народів) підкреслює актуальність дослідження чинників, що сприяють розвитку етнічного туризму. Різноманіття культур, традицій та мов створює унікальний потенціал для залучення туристів, зацікавлених в ознайомленні з багатогранною етнокультурною спадщиною регіону.

За останній міжпереписний період, в умовах зміни політичної системи, національна структура населення в поліетнічній етноконтактній зоні Чернівецької області зазнала суттєвих змін. Зокрема, кількість українців зросла на 12,3%, а румунів – на 20,1%. Водночас спостерігалось значне зменшення чисельності інших національних груп: молдован – на 20,3%, росіян – на 34,2%, поляків – на 17,2%, а євреїв – у 6,7 разу. Такі демографічні зміни відображають складні процеси етнічної динаміки, що відбувалися під впливом соціально-політичних і культурних чинників регіону.

Значні зміни чисельності найбільших національних груп населення в етноконтактному регіоні Чернівецької області за відносно короткий період призвели до помітних трансформацій національної структури населення окремих поселень. З огляду на наявність національних груп і їхню частку в структурі населення (враховувалися групи, частка яких становила не менше 5,0% від загальної чисельності населення поселення), 145 населених пунктів етноконтактної зони чотирьох районів Чернівецької області були об'єднані у 35

варіантів назв етнічної структури. Це різноманіття відображає високу етнічну строкатість та культурне багатство регіону. Етнічну структуру населення в етнічній назві населених пунктів відображено за допомогою шрифтів: 1) частка етнічної групи 5,0-15,0% передана розміром 14 – «українське»; 2) частка 15,1 – 30,0% – курсивом, розміром 14 – «українське»; 3) частка більше 30,0% – з великої літери – «Українське». За рівнем етнічної різноманітності населення форма запису етнічної назви поселення загалом має такий вигляд: 1) «майже моноетнічне» – «Українське» (домінуюча одна національна група, $\geq 95\%$ у структурі населення); 2) «перехідне» – «Українсько-румунське» (значна перевага першої національної групи над іншими); 3) «поліетнічні»: а) «Українсько-румунське» (перевага першої національної групи над другою – у 2,1 – 5,0 разів), б) «Українсько-Румунське» (перевага першої над другою – менше 2 разів) [18].

За розглянутий період 20 варіантів етнічних назв населених пунктів збереглися, тоді як 15 варіантів зазнали змін. Це дозволило виділити три типи етнічних процесів:

- трансформаційні – охоплюють 23 поселення (15,9% від загальної кількості), де кількісні зміни національних груп призводять до якісних змін, що виражаються у зміні етнічної назви населеного пункту;

- еволюційно-трансформаційні – характерні для 37 поселень (25,5%), де кількісні зміни в національній структурі населення викликають незначні зміни у етнічній назві поселення;

- еволюційні – охоплюють 85 поселень (58,6%), де зміни у частках національних груп є несуттєвими, тому етнічна назва населеного пункту залишається незмінною.

Таким чином, досліджені етнічні процеси демонструють різний ступінь впливу демографічних змін на етнічну ідентичність поселень регіону.

Наприклад, у Герцаївському районі 24 поселення були охоплені всіма трьома етнічними процесами:

- 1) еволюційними – 16 поселень (66,7%), у тому числі 15 “Румунських” і 1

“Румунсько-українсько-молдавське”;

2) еволюційно-трансформаційними – 6 поселень (25,0%):

“Румунське” → “Румунсько-українське”, “Румунсько-молдавське” → “Румунсько-молдавсько-українське”, “Українсько-молдавське” → “Українсько-молдавсько-румунське”; “ Румунсько-українсько-російсько-молдавське” → “ Румунсько-українсько-російське”;

3) трансформаційними – 2 населені пункти (8,3%):

“Молдавсько-румунсько-українське” → “Румунсько-українське”,
“Молдавсько-румунське” → “ Румунсько-Молдавсько-українське”.

Найбільша частка поселень зазнала трансформаційних процесів у районах із найвищим значенням E_p (у Глибоцькому і Новоселицькому – по 21%). За динамікою E_p у розрізі населених пунктів спостерігається загальна тенденція до зменшення етнічної різноманітності населення поселень. E_p зменшився у 60% поселень, не змінився – у 2,8% випадків і збільшився – у 37,2%.

Найчастіше збільшення E_p характерне для населених пунктів Новоселицького району (55,8%), тільки тут відбувся приріст E_p для всього населення району, що зумовлено зменшенням частки переважаючої національної групи – молдован – у структурі населення як району, так і окремих населених пунктів [18].

Висока частка приросту етнічної різноманітності (E_p) серед поселень Глибоцького району спостерігається у 42,1% випадків; цей район вирізняється найбільшою різноманітністю етнічних назв населених пунктів. Натомість найшвидше зростає етнічна однорідність (тобто зменшується E_p) у населених пунктах Сторожинецького (77,5% випадків) та Герцаївського (70,8%) районів. В етнічно «змішаних» поселеннях типу «українсько-румунських» частка українців зростає там, де вони вже становлять більшість, і навпаки. Аналогічна ситуація спостерігається у «змішаних» селах, де переважаючими є українці або молдовани: відносна чисельність домінуючої етнічної групи поступово збільшується, що сприяє формуванню більшої етнічної однорідності [18].

Загалом відбувається природна асиміляція – зростає етнічна однорідність.

Чернівецька область має багату історико-культурну спадщину, що сформувалася завдяки складній і багатогранній історії цього краю. Вона сприяла розвитку самобутньої, багатонаціональної буковинської культури. Різноманітність і неповторність культурного надбання регіону виявляються у численних пам'ятках історії та культури, унікальних культурних традиціях, народних промислах і ремеслах, які збереглися до сьогодні.

Ресурсна база етнічного туризму регіону є багатою та унікальною. Вона включає пам'ятки матеріальної та духовної культури етносу, такі як етнічна архітектура, тематичні музейні експозиції, фольклор, звичаї, традиції, вірування, релігійну обрядовість, архаїчну говірку, етнічний одяг, побутові предмети тощо. Ці елементи поєднуються з природно-рекреаційними ресурсами, характерними для регіону проживання етносу, створюючи унікальний комплекс для етнічного туризму [32].

Основні центри розвитку етнічного туризму зосереджені навколо ареалів проживання етнічних груп, які зберігають і культивують свою етнічну ідентичність. Цей вид туризму має особливе значення для країн з великою діаспорою по всьому світу, а також для країн, де компактно проживають чітко виражені етнічні групи. Свою нішу у сфері етнічного туризму поступово займають країни Африки, Азії та Тихоокеанського регіону, Південної та Центральної Америки з їх "екзотичною етнікою". В Україні найбільш розвинутими центрами етнічного туризму є Карпатський регіон (регіони проживання бойків, лемків, гуцулів), Крим та Північне Причорномор'я, де представлено велике розмаїття національних культур. З точки зору ностальгійного туризму, значні перспективи мають прикордонні території, що межують з Польщею, Угорщиною, Румунією, а також місця, де збереглися військові поховання з часів Першої та Другої світових воєн.

У Чернівецькій області на державному обліку перебуває понад 2080 пам'яток історії та культури, з яких 241 об'єкт (11,6%) має статус пам'ятки загальнодержавного значення. Основну частину складають археологічні об'єкти, а також пам'ятки архітектури та містобудування.

Археологічні пам'ятки є цінним джерелом для дослідження стародавньої історії регіону. Різноманітність і велика кількість археологічних об'єктів створює сприятливі умови для розвитку археологічного туризму, який є популярним у багатьох країнах світу. Сучасна практика показує, що залучення первісних пам'яток до туристичної індустрії може приносити значний дохід. Зокрема, ліцензійні збори за археологічні дослідження нерідко перевищують надходження від дозволів на полювання чи рибальство [53].

У Чернівецькій області археологічні знахідки зафіксовані більш ніж у півтори тисячі локацій. Найдавніші з них належать до періоду палеоліту. Найцінніші об'єкти занесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, який налічує 777 об'єктів, серед них 14 мають статус національного значення. До них відносяться численні неолітичні стоянки, поселення епох міді та бронзи, раннього залізного віку і періоду східних слов'ян. Також особливу цінність мають різні типи поховань – курганні, підплитові, у кам'яних кромлехах, саркофагах, язичницькі та християнські. Серед археологічних знахідок – знаряддя праці, зброя, керамічний посуд, прикраси, а також предмети мистецтва, включно з ливарними та різьбленими іконами з коштовного й напівкоштовного каміння [54].

Серед цікавих туристичних об'єктів Чернівецької області варто відзначити залишки білокам'яного храму XII ст., зруйнованого турками наприкінці XVII ст., у селі Василів (Заставнівський район), феодальні замки XII-XIII ст. у селах Чорнівка (Новоселицький район) та Молодія (Глибоцький район), городище XII-XIII ст. у Ленківцях, руїни князівської фортеці XI-XII ст. у селі Горішні Шерівці (Заставнівський район), а також залишки ремісничої склоробної майстерні пізньоримського періоду (III-IV ст.) у селі Комарів (Кельменецький район) [4]. Значний інтерес викликає і наскельний живопис доби неоліту, виявлений у відомій Баламутівській печері (Заставнівський район). Окрім цього, в околицях сіл Чагор Глибоцького району та Остриця Герцаївського району знайдено стародавнє поселення Кодин, якому понад 1,5 тисячі років.

Серед найбільш цінних для туризму об'єктів виділяються пам'ятки архітектури. Визначні архітектурні пам'ятки Чернівецької області, створені буковинськими, австрійськими та румунськими майстрами, є ключовою основою для розвитку екскурсійного туризму, що має багатовікову історію. За історичними даними, у 20-30-х роках ХХ століття існували популярні екскурсійні маршрути. Зокрема, мандрівники відвідували ліс Гореча (півгодини їзди фіакром від центру Чернівців), де розташовувався православний чоловічий монастир ХVІІІ ст., село Хрещатик із його знаменитим скельно-печерним православним чоловічим монастирем, а також здійснювали туристичні поїздки до Хотинської фортеці та інших історико-пізнавальних об'єктів регіону [4].

В області на державний облік взято 765 пам'яток, з яких понад 200 (близько 30%) мають загальнодержавне значення. Окрім цього, налічується понад 300 нововиявлених пам'яток, які планується взяти під державну охорону. Особливо цінними об'єктами є середньовічна фортеця у м. Хотині, на базі якої створено єдиний в області державний історико-архітектурний заповідник (входить до «семи чудес України»), а також муровані та дерев'яні храми «хатнього» типу. Найстарішим серед них є Миколаївська церква у Чернівцях, збудована у 1604 році. Визначну цінність мають також окремі архітектурні споруди та їх комплекси, зокрема резиденція митрополитів Буковини і Далмації (1864–1882 рр.), що занесена до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Серед туристів найбільший інтерес викликає обласний центр – Чернівці, де зосереджені найцікавіші об'єкти для екскурсійного огляду. Місто відоме будівлями, що представляють різні архітектурні стилі та напрями, серед яких класицизм, неоренесанс, необароко та віденська сецесія. У Державному реєстрі нараховується 500 пам'яток архітектури (що становить 65% від загальної кількості), з яких 138 мають статус національного значення. Основну частину пам'яток складають ансамблі вулиць історичного центру міста. У Чернівцях розроблено та діють популярні екскурсійні маршрути: «Чернівці архітектурні», «Перлини культових споруд», «Церкви та храми Чернівців» та ін.

Місто Чернівці та ще десять населених пунктів області увійшли до

Списку історичних поселень державної категорії охорони. Серед них – м. Вижниця (XV ст.), м. Герца (1437 р.), смт. Глибока (1438 р.), смт. Кельменці (1559 р.), м. Кіцмань (1413 р.) смт. Лужани (1453 р.), м. Новоселиця (1456 рік), смт. Путила (1501 р.), м. Сторожинець (1448 р.), м. Хотин (XIII ст.).

Важливим чинником у формуванні туристичної привабливості Чернівецької області є біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси. Біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси (БРТР) представляють собою специфічну категорію рекреаційно-туристичних ресурсів, яка включає культурно-історичні та інші об'єкти, що пов'язані з певними подіями або періодами життя видатних особистостей (народження, діяльність, перебування, смерть чи поховання) [3].

В області є велика кількість музеїв та меморіальних місць, пов'язаних з життям і творчістю видатних діячів науки і культури Буковини та Європи, що належать до різних національних культур, зокрема української, російської, румунської, єврейської, німецької та ін. Загалом нараховується 195 об'єктів, що відносяться до БРТР, у т.ч. 4 – національного значення. Серед них 24 меморіальні музеї, з яких 6 – державні [55].

БРТР стимулювали створення у м. Чернівцях Міжнародного поетичного фестивалю „Meridian Czernowitz”, що сприяє туристичній промоції міста та залучає значну кількість вітчизняних та іноземних туристів.

У Чернівецькій області розташовано чимало пам'ятників, присвячених класикам української та інших національних культур, що значно посилюють історико-інформаційне значення екскурсійних програм. Загалом на державному обліку перебуває 43 об'єкти монументального мистецтва місцевого значення.

Важливою частиною туристичного потенціалу регіону є музейна спадщина. Музеї виступають своєрідними скарбницями, де зберігаються пам'ятки матеріальної та духовної культури, що розповідають про історію народу. Вони не лише зберігають минуле, а й відображають сучасний стан національної культури. Завдяки цьому музеї є важливими об'єктами пізнавального інтересу та невід'ємною частиною екскурсійних маршрутів.

Історія музейної справи в Чернівецькій області сягає 1863 р., коли з ініціативи любителів старовини були сформовані перші колекції Буковинського крайового музею [55]. Історичні джерела свідчать, що в XIX – на початку XX століття на території Буковини функціонувало лише кілька музеїв. У той час чернівецькі екскурсійні фірми пропонували туристичні маршрути, які передбачали відвідування таких закладів, як Національний військовий музей, Краєзнавчий музей, Музей Буковинської митрополії, Промисловий і Природничий музеї, Музей українського народознавства та Нумізматичний кабінет. Однак ці музеї не користувалися масовою популярністю серед відвідувачів. Лише в другій половині XX століття музейні установи трансформувалися у важливі науково-освітні центри та туристичні об'єкти, що сприяло їхньому широкому визнанню та залученню до туристичної сфери [4], [53]. У другій половині XX ст. музейна мережа краю значно розширюється. У 1970 р. в області вже діяло близько 120 музейних установ.

На сьогодні в Чернівецькій області діє 8 державних музеїв (включно з 4 філіями Чернівецького обласного краєзнавчого музею), 2 муніципальні, 1 приватний музей та 149 закладів, що працюють на громадських засадах. Окрім цього, у структурі Чернівецького обласного краєзнавчого музею функціонують три відділи: Чернівецький музей буковинської діаспори, Кіцманський та Хотинський районні історичні музеї. Переважну більшість становлять історичні, меморіальні, етнографічні, історико-етнографічні та краєзнавчі музеї.

Важливим елементом туристичного потенціалу Чернівецької області є її етнокультурна спадщина. Багатство й автентичність цієї спадщини проявляються у неповторних зразках народної архітектури, самобутніх культурних традиціях, звичаях і обрядах, оригінальному фольклорі, а також у різноманітні народних промислів і ремесел.

Традиційні народні форми дозвілля, звичаї, обряди та повір'я зосереджені навколо народних свят, які привертають значну увагу туристів. Етнокультурні особливості, пов'язані зі збереженими традиціями святкування релігійних (Святвечора, Різдва, св. Василя, Водохреща) та обрядових (виходу на

полонину) свят, що перетворилися на театралізовані дійства з елементами пісенної (колядки, щедрівки) та обрядової культури, створюють можливості для розвитку етнографічного туризму в регіоні. Найяскравіші свята перетворюються на фестивалі-ярмарки, під час яких місцеві мешканці демонструють свої досягнення та майстерність, пригощають традиційними буковинськими або бессарабськими стравами. Найпопулярнішими є фестивалі „Периберія” (м. Вашківці), „Полонинська ватра” (сmt. Путила, сmt. Красноільськ), „Від Різдва Христового до Йордана”, „Маланка-фест”, „Буковинські зустрічі”, „Обнова-фест” (м. Чернівці) та ін.

У Чернівецькій області збереглися та підтримуються самобутні народні художні промисли та ремесла, такі як килимарство, ткацтво, художня вишивка, гончарство, різьбярство, лозоплетіння, художня обробка металу та інші. Наш край відомий своїми талановитими народними майстрами, які з покоління в покоління передають свої навички та творять унікальні витвори мистецтва. Центрами народних промислів є м. Вижниця, с. Виженка, сmt. Путила, с.Підзахаричі, с. Коболчин та ін. [2]. Крім того, вироби прикладного мистецтва демонструються та реалізуються на багатьох фестивалях та ярмарках м. Чернівців, зокрема на Різдвяному та Петрівському.

Тобто, можна відзначити, що розмаїта культурна спадщина області формує передумови для розвитку етнічного, гастрономічного, екскурсійного, фестивального, та ін. видів та форм культурно-пізнавального туризму.

Наступним кроком передбачено дослідження світових тенденцій розвитку етнічного туризму на сучасному етапі.

1.3. Сучасні світові тенденції розвитку етнічного туризму

Етнічний туризм є одним з найбільш актуальних і перспективних напрямків розвитку туристичної галузі в Україні. Він належить до так званих

невиснажливих («м'яких») видів туризму, сприяє відтворенню, збереженню та популяризації народних традицій та забезпеченню сталого розвитку регіонів.

За кордоном накопичено значний досвід в організації етнотуризму, вивчення якого є особливо важливим для України, оскільки сприяє пошуку альтернативних рішень в організації цього виду туризму. Серед лідерів етнотуристського напрямку можна виділити Австралію, Канаду, Непал, Еквадор та інші.

Етнічний туризм забезпечує унікальні можливості для занурення в культуру різних етнічних груп. Маршрути цього типу проходять через різні країни та регіони, даючи туристам шанс дослідити неповторні культурні традиції. Пропонуємо розглянути окремі найпопулярніші етнічні маршрути [25]:

1. Маршрути стародавніх цивілізацій Центральної Америки. Центральна Америка відома своїми величними древніми цивілізаціями, такими як Майя та Ацтеки. Туристи мають змогу побачити визначні історичні об'єкти, як-от Чичен-Іця, Тікаль та Паленке, де можна ознайомитися з культурою та спадщиною цих імперій.

2. Амазонські тропічні джунглі. Мандрівка до Амазонії дає унікальну можливість познайомитися з культурою корінних народів, таких як шуари й ашуари. Тут можна вивчити їхній спосіб життя, традиційні навички полювання, ремесла, місцеву кухню та знання про цілющі рослини.

3. Африканське сафарі. Африка вражає своєю культурною та етнічною різноманітністю. Подорожуючи континентом, туристи можуть відвідати місцеві поселення та ознайомитися з побутом і традиціями таких народів, як масаї, зулу та інших племен.

4. Традиційні поселення Азії. Азійський континент багатий на культурні та історичні надбання. Туристи можуть відвідати старовинні села в Японії, Китаї, Індії та інших країнах, де можна поспілкуватися з місцевими жителями, дізнатися про їхнє життя, ремесла та кулінарні традиції.

5. Кавказькі етнотури. Кавказ – регіон із багатою культурною та етнічною

мозаїкою, де проживають грузини, вірмени, осетини та інші народи. Подорожі сюди пропонують відвідування старовинних міст, участь у народних фестивалях, знайомство з місцевою кухнею та традиціями, а також спілкування з гостинними мешканцями регіону.

Традиційні етнічні маршрути пропонують туристам унікальну можливість поглибленого вивчення культурних традицій та звичаїв різних етнічних груп з усього світу.

У країнах Західної Європи досі популярні інклюзивні тури, що передбачають проживання в готелях не нижче туристичного класу та дво- чи триразове харчування. Проте все більше європейських туристів, особливо німців, які втомилися від звичного комфорту, шукають нових вражень. Вони обирають подорожі, де доводиться ночувати у сільських хатинках з пічним опаленням чи у звичайних куренях, а харчування складається з автентичних страв, приготованих не титулованим кухарем, а місцевою господинею.

Попри відсутність звичних зручностей, такі тури стрімко набувають популярності, особливо серед досвідчених мандрівників, для яких важливіші унікальні емоції та новий досвід, аніж комфортний відпочинок. Ба більше, вартість таких турів нерідко зростає із зменшенням рівня комфорту, що йде врозріз із традиційним уявленням про якісний відпочинок. За останні 15 років ця тенденція дедалі більше проявляється у туристичній галузі Західної Європи.

У Чехії на популярних туристичних маршрутах організовують фольклорні вечори з вечерею, які поєднують розважальні програми з виконанням інструментальної музики на лютні, чеському славнику, гайді та танцями XI-XIV століть (гулян, соуседська, бажант, пасачка, резанка тощо). У програмі також представлені пісенний фольклор привілейованих станів (лицарські романси), постановки боїв розбійників, селянські свята, а також демонстрація культури як сільських, так і міських верств, включно з куртуазною традицією.

Особливе місце відводиться гастрономії, де гостям пропонують старочеські страви, кожна з яких має свою унікальну історію: кнедлики,

штрамберкські вуха (печиво), запечене свиняче коліно «вепрево», тржебоньський короп, пардубицький імбирний пряник та інші страви. Такі програми створюють можливість не лише зануритися в культуру середньовічної Чехії, а й скуштувати традиційні страви, які є невід'ємною частиною історичної спадщини регіону.

Щоб посилити відчуття залученості туристів до дійства, організатори шоу додають інтерактивні елементи, запрошуючи гостей долучитися до танців разом із виконавцями.

У Греції етнографічний туризм є чудовим доповненням до її багатой історичної спадщини, що дозволяє туристам порівняти античну культуру з традиційною материковою та острівною. Завдяки своєму географічному розташуванню, Греція зберегла чимало автентичних сіл, де й досі панує патріархальний уклад життя. Наразі етно- та екотуризм у Греції активно розвивається через створення етносіл, екопарків, агроферм і таверн, які слугують місцем проведення вечорів для туристів. Найбільші такі локації розташовані на острові Крит, півострові Халкідіки, у Афінах та на острові Родос.

Подібні тури зазвичай організовують у форматі одноденних екскурсій, які обов'язково включають обід або вечерю, що складається зі страв місцевої кухні. Часом туристам пропонується взяти участь у приготуванні їжі під керівництвом місцевих господинь, що додає особливого колориту та створює автентичний досвід.

В Іспанії значну популярність серед туристів здобули вечори іспанської музики, які проводяться на спеціально оформлених під автентичні ферми майданчиках, у ресторанах міст та на віллах. Подібно до інших країн, програма таких заходів поєднує музичний супровід, гастрономічні враження, спілкування та інтерактивну участь гостей.

Особливістю етнографічних екскурсій в Іспанії, зокрема на Середземноморському узбережжі, є їхня камерність. Зазвичай у шоу бере участь невелика кількість артистів – 5-6 осіб, включно з музикантами.

Італія є одним із світових лідерів у туристичній індустрії, тому тут представлено широкий вибір екскурсій на будь-який смак із різних регіонів — Калабрії, Ріміні, Сардинії, Сицилії тощо. Тематика турів досить різноманітна: від розважально-рекреаційних програм до ексклюзивних гастрономічних маршрутів. Такі тури часто проводяться у форматі пів дня або повного дня і включають відвідування автентичних сіл (наприклад, Mondaino чи Portadi Sotto Mill) та агрокультурних підприємств (Frantoio), які займаються виробництвом натуральної продукції. Особливий акцент робиться на дегустації місцевих вин, сирів, оливкової олії, домашнього хліба та меду. У межах таких екскурсій туристи також можуть відвідати органічні молочні ферми, де їм пропонують взяти участь у процесі виготовлення сиру за старовинними італійськими рецептами з подальшою дегустацією готових продуктів.

Туристична індустрія Індії почала активно розвиватися у 1960-х роках XX століття, коли основний потік туристів прибував з Великої Британії. Це значною мірою було зумовлено колоніальним минулим країни, адже Індія перебувала під владою Британії до 1947 року. Одним із провідних центрів розвитку туризму став штат Гоа, який і сьогодні залишається популярним серед мандрівників.

Сучасні туристичні продукти в Індії створюються, насамперед, на основі багатой матеріальної та духовної культури різних регіонів країни. Етнокультурні екскурсії займають близько 80% у пропозиціях як місцевих, так і міжнародних туроператорів, орієнтованих на масового споживача. Зараз активно розширюється географія міні-турів і екскурсій, проте цей процес часто гальмується через нерозвинену інфраструктуру в окремих районах або значну віддаленість туристичних об'єктів від основних транспортних шляхів.

На відміну від європейських екскурсій, індійські тури зберігають автентичність і не мають постановочного характеру, що дозволяє туристам відчувати справжню культуру етносу.

Еквадор, розташований у двох півкулях Землі, відомий своїми різкими кліматичними контрастами, які є одними з найвиразніших у світі. Ізольованість

країни від зовнішнього світу створила унікальні умови для розвитку етнічного туризму. Туристичні путівники по Еквадору містять інформацію про понад 40 туристичних компаній, що пропонують етнотури з проживанням у місцевих сім'ях, походи тропічними лісами та знайомство з культурою корінного населення.

Ці туристичні проєкти підтримуються аборигенними організаціями, природоохоронними фондами та низкою турфірм. Управління даними ініціативами здійснюють місцеві громади, які регулюють полювання та сприяють створенню заповідних природних територій на землях корінних народів. Адже тут полювання та сільськогосподарська діяльність заборонені, що допомагає зберегти природне середовище регіону.

1.3.1 Етнічний туризм і етнічні групи в Еквадорі, за [25]

На початку 80-х років економічна криза змусила місцеві громади шукати альтернативні види діяльності для забезпечення засобів до існування. Серед запропонованих варіантів були збір та продаж лікарських рослин, недеревинної продукції лісу тощо. Однак ці заняття виявилися екологічно нестійкими, і від них довелося відмовитися.

Єдиним перспективним напрямком стало розвиток етнічного туризму. Місцеві жителі почали організовувати тури на каное для самостійних мандрівників, які відвідували цей регіон. З самого початку стало зрозуміло, що туристів цікавить не лише природа, а й культурні особливості, тому під час

планування маршрутів особливу увагу приділили етнографічним аспектам.

З часом обсяги туризму зросли, що сприяло розвитку інфраструктури: були зведені прості туристичні будиночки та створений невеликий етнографічний музей.

У процесі планування туризму активно застосовувався принцип зонування територій: були виділені ділянки з мережею природних туристичних стежок, де екскурсії проводять місцеві гіді, зони суворої охорони, а також території для традиційного полювання, доступні лише корінним жителям.

Канада є унікальним поєднанням різноманітних культурних впливів: індіанських традицій, спадщини перших європейських поселенців та елементів культур емігрантів з Азії та Латинської Америки. Особливий колорит країні надають її незаймана природа та культура аборигенів. Близько 2% населення становлять індіанці та інуїти (ескімоси), чия культурна спадщина стала основою для розвитку етнічного туризму.

У центрі Оттави розташована етнічна деревня, відкрита для відвідувачів протягом усього року. Гості можуть обрати різні заняття та екскурсії для знайомства з побутом корінного населення, різноманітними типами житла, стародавніми технологіями й знаряддями праці, що використовувалися для створення каное, виготовлення виробів з берести, обробки шкір та плетіння кошиків. Щороку в етнічні поселення готується нова театральна вистава за мотивами стародавніх легенд. У національному кафе на території комплексу відвідувачам пропонують страви традиційної аборигенної кухні.

Співпраця адміністрацій національних парків з корінними народами відіграла значну роль у створенні нових охоронюваних територій. Приблизно третина національних парків Канади управляється за участі корінного населення, яке входить до складу відповідних Рад з управління. Аборигени беруть активну участь в організації туристичних послуг і проведенні екскурсій.

Австралія – найменший континент на Землі, а така ізольованість сприяла збереженню унікальних видів рослин і тварин, а також самотньої культури корінного населення, що стало основою для розвитку етнографічного туризму.

Етнографічний туризм в Австралії пропонує найрізноманітніші програми: водні тури, культурні екскурсії та екологічні подорожі в дику природу. Вони проводяться на територіях корінних народів, у національних парках і на землях племен. Завдяки тому, що туристичні підприємства знаходяться під управлінням корінного населення, вдається зберігати культурну спадщину й природне різноманіття, а також створювати робочі місця безпосередньо для місцевих жителів. Такий підхід забезпечує екологічно стійке використання ресурсів, сприяє просвітництву та підтримці культурних традицій.

До розвитку етнотуризму активно долучаються як великі землевласники, так і місцеві громади. Важливу роль у цьому відіграє держава. Наприклад, у травні 2012 року австралійська державна туристична адміністрація запустила спеціалізований вебсайт www.australia.com/en/things-to-do/aboriginal-australia.html, який присвячено виключно для висвітлення туристичних програм етнографічного туризму з участю корінних жителів (див рис. 1.3.1).

Рис. 1.3.2 Етнічний туризм і етнічні групи в Австралії, за [4]

Етнічний туризм вимагає ретельного дотримання етичних принципів і відповідального підходу до взаємодії з місцевими спільнотами. Надзвичайно важливо забезпечити, щоб туристичні активності не тільки не завдавали шкоди культурній та природній спадщині, але й приносили користь громадам. Далі наведено кілька підходів до ефективної співпраці з місцевими спільнотами в контексті розвитку етнічного туризму [25]:

1. Участь у місцевих програмах та екскурсіях. Туристи можуть брати участь у програмах та екскурсіях, організованих аборигенами. Спільноти повинні бути повноцінними учасниками процесу розробки туристичних маршрутів і заходів. Це може включати відвідування ремісничих майстерень, дегустацію місцевих страв, участь у традиційних ремеслах та обрядах. Це сприяє збереженню культурної автентичності та забезпечує фінансовий зиск громади.

2. Підтримка місцевих підприємств та розподіл доходів серед місцевих громад. Туристи, відвідуючи місцеві ринки, магазини та ресторани, фактично підтримують місцеві підприємства. Важливо віддавати перевагу місцевим продуктам (автентичним виробам ручної роботи) та послугам для сприяння розвитку економіки місцевих громад. Частина доходів від туристичної діяльності має йти на розвиток місцевої інфраструктури та інших потреб громади.

3. Взаємодія з місцевим населенням – туристи можуть спілкуватися з місцевими жителями, дізнаватися про їхню культуру, традиції та спосіб життя. Важливо дотримуватися місцевих звичаїв та правил.

4. Сприяння збереженню культурної спадщини. Туристам слід пропонувати освітні програми, які знайомлять із традиціями, звичаями, ремеслами та історією місцевих громад. Це сприяє глибшому розумінню культурного контексту і зменшує ризик культурної апропріації. А туристи мають сприяти збереженню культурної спадщини.

5. Екологічна відповідальність – туристи повинні поважати природне середовище місцевих спільнот.

6. Організації, які займаються етнічним туризмом, повинні дотримуватися прозорості у відносинах із громадами, інформувати їх про всі аспекти співпраці та забезпечувати рівноправність у прийнятті рішень

Таким чином, взаємодія з місцевими спільнотами в етнічному туризмі відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку та збереженні культурної спадщини. А розвиток етнографічного туризму стає одним із

провідних напрямів світової туристичної галузі. Враховуючи, що етнічне розмаїття невпинно скорочується, цей вид туризму зберігатиме свою популярність завдяки своїй унікальності та неповторності.

У другому розділі буде розкрито сучасний стан та перспективи розвитку етнічного туризму на Буковині.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕТНІЧНОГО ТУРИЗМУ У БУКОВИНСЬКОМУ РЕГІОНІ

2.1. Основні DESTИНАЦІЇ розвитку етнічного туризму в Чернівецькій області у довоєнний період та його інфраструктура

Буковина справді є унікальним регіоном, де гармонія між природою і традиційним способом життя створює неповторну атмосферу. Її культурний ландшафт зберігає багатство народних традицій, архітектури та ремесел, що є справжнім скарбом для етнографів і туристів.

Особливу увагу привертають дерев'яні церкви, хати та інші варіанти народної архітектури, які втілюють майстерність місцевих умільців. Ці споруди є не лише пам'ятками культури, а й живим свідченням гармонійного співіснування людини і природи.

Буковина також славиться своїми виробами ужиткового мистецтва, такими як вишивка, кераміка, ткацтво, різьблення по дереву. Ці вироби зберігають у собі колорит регіону, привертаючи увагу туристів зі всього світу.

Усе це робить Буковину важливим етнографічним осередком та перспективною туристичною DESTИНАЦІЄЮ, яка заслуговує на потужну популяризацію [7].

Буковина є унікальним транскордонним регіоном, розташованим між Україною та Румунією, який об'єднує спільну історію, поліетнічність та багату культурну спадщину. Завдяки цим особливостям, регіон має величезний потенціал для розвитку етнотуризму, який здатний стати рушієм економічного та соціального зростання.

Етнотуристичні маршрути регіону охоплюють численні музеї, центри народних промислів, історичні пам'ятки, а також місця проведення традиційних свят і фестивалів. Такі ініціативи не тільки зберігають культурну спадщину, але й сприяють популяризації регіону серед міжнародних туристів.

Географічне положення Буковини на перехресті Західної та Східної

Європи, а також його історична спадщина створюють передумови для активної інтеграції в міжнародні економічні та культурні процеси. Розвинуті зовнішньоекономічні зв'язки з понад 70 країнами світу є свідченням стратегічного значення регіону. Це дає можливості для інвесторів, підтримки місцевого бізнесу, покращення добробуту населення та підвищує загальний рівень соціально-економічного розвитку регіону.

Сучасна Буковина може слугувати прикладом успішного поєднання культурної спадщини, транскордонного співробітництва та економічного зростання.

Транспортна інфраструктура є ключовою складовою успішного розвитку туристичної сфери Буковини. Її переваги у порівнянні з іншими регіонами України створюють додаткові можливості для комфортного пересування туристів та ефективного функціонування туристичних маршрутів.

Рівень забезпеченості автомобільними дорогами з твердим покриттям на Буковині є значно вищим, ніж у середньому по Україні: на 1 тис. км² тут припадає 353 км таких доріг, у той час як середній показник по країні становить 272,7 км. Це сприяє зручному доступу до туристичних об'єктів навіть у найвіддаленіших куточках регіону.

Щільність залізничних колій у регіоні також перевищує середній показник по Україні (51 км проти 37 км на 1 тис. км²), що робить залізничний транспорт важливим засобом перевезення як місцевих мешканців, так і туристів. Завдяки мережі залізничних сполучень туристи можуть легко дістатися до ключових туристичних центрів Буковини.

Авіаційний транспорт є важливим доповненням до інших видів транспорту, забезпечуючи швидке сполучення з іншими регіонами України та закордонними країнами. Аеропорт у Чернівцях виконує роль воріт до регіону для міжнародних гостей.

Розвинута транспортна інфраструктура не лише сприяє залученню більшої кількості туристів, але й підтримує транскордонну співпрацю, забезпечує економічний розвиток та зміцнює позиції Буковини як привабливої

туристичної дестинації [Error! Reference source not found.]. Варто зазначити, що при досить щільній мережі автошляхів та залізничних колій області, їх питома вага в Україні незначна та не перевищує за різними показниками 2% [8]. Пасажирські перевезення в області забезпечують автомобільний, авіаційний, залізничний та міський електричний транспорт.

Незважаючи на наявність розвинутої транспортної інфраструктури, якість обслуговування туристів у ключових транспортних вузлах Буковини (Чернівецький аеропорт, залізничний та автовокзал), потребує значного вдосконалення. Це є важливою передумовою для створення комфортних умов для туристів та підвищення привабливості регіону.

Основні проблеми, зокрема, є, по-перше, відсутність багатомовного середовища (написи іноземними мовами відсутні, що створює труднощі для іноземних туристів; немає оголошень іноземними мовами, що ускладнює орієнтацію гостей у транспортних вузлах.

По-друге, низька якість сервісу (відсутність візків для перевезення багажу, незадовільний санітарний стан об'єктів).

По-третє, незручності для туристичних автобусів – недостатньо облаштовані зони для посадки та висадки пасажирів та обмежений доступ автобусів до основних вузлів через погану організацію під'їздів.

На українсько-румунському кордоні в межах Чернівецької області протяжністю 235 км функціонує лише один автомобільний і один залізничний міжнародний пункт пропуску, що створює значні труднощі для транзиту, туризму та розвитку транскордонного співробітництва. Натомість на українсько-молдовському кордоні, довжина якого становить 170 км, діє 11 пунктів пропуску, з яких 8 автомобільних і 3 залізничні. Така диспропорція негативно впливає на економічну активність регіону та зменшує можливості для ефективного співробітництва з Румунією, яка є членом ЄС і важливим партнером України [8].

Відсутність достатньої кількості пунктів пропуску на кордоні з Румунією обмежує пропускну здатність, створює затримки та черги, що знижує

привабливість регіону для туристів і транзитного транспорту. Це також перешкоджає розвитку торговельних зв'язків та використанню географічних переваг регіону як транзитного вузла між Сходом і Заходом.

Інтеграція прикордонної інфраструктури з національною мережею транспортних коридорів забезпечить зростання транскордонної торгівлі, розвиток туризму та зміцнення позицій Чернівецької області як важливого транзитного та туристичного регіону [8].

Етнічний туризм має свої унікальні особливості, серед яких відсутність чітко вираженої сезонності. Проте він часто прив'язується до конкретних дат, пов'язаних із відзначенням релігійно-культових та обрядових свят різних етносів, таких як Різдво, Великдень, Івана-Купала, Обжинки. Значну роль відіграють і масштабні етнофестивалі. Ці заходи створюють унікальні можливості для занурення туристів у культурне середовище, знайомства з автентичними традиціями, ремеслами, музикою та кухнею. Важливою складовою таких подій є анімаційні програми, які включають відтворення ритуальних дійств і активне залучення туристів до участі. Вони сприяють створенню емоційного зв'язку між відвідувачами та культурною спадщиною, підсилюючи враження та залишаючи яскраві спогади.

Етнічний туризм, завдяки своїй універсальності та тісному зв'язку з місцевими традиціями, є перспективним напрямом для розвитку туристичної галузі Буковини, який одночасно популяризує культурну спадщину та підтримує економічний розвиток.

Серед програмних заходів, які варті уваги у рамках етнотурів варто відмітити [32]:

- відвідування етнографічних та тематичних музеїв, скансенів;
- відвідування місць поховань;
- концерти фольклорних колективів;
- зустрічі з народними майстрами, майстер-класи народних ремесел;
- дегустації місцевих страв та напоїв;
- участь у фестивалях, ярмарках.

Етнічний туризм має свої особливості, що враховуються під час організації турів. Значна частина заходів належить до обов'язкової програми та включається у вартість туру. У програмі також повинен бути передбачений вільний час для самостійного ознайомлення з туристичним центром і придбання сувенірів. Важливою складовою є розмаїття автентичної сувенірної продукції, яку турист може придбати на згадку. Сувеніри можуть мати як символічне значення, так і практичне застосування. Рекомендується уникати централізованих місць продажу та великих сувенірних базарів через ризик підробки, а натомість організовувати придбання сувенірів безпосередньо у народних майстрів. Додатковою послугою є проведення майстер-класів із народних ремесел, таких як писанкарство, лозоплетіння, виготовлення ляльки-мотанки, різьба по дереву тощо. Під час таких заходів туристи можуть власноруч створити унікальний сувенір, що підсилює їхні враження від подорожі та дозволяє долучитися до традиційної культури. Такий підхід сприяє збереженню автентичності етнічного туризму та створює для туристів унікальний досвід [32].

Чернівецька область – мультикультурний регіон із значним туристичним та рекреаційним потенціалом. Її територія є перехрестям трьох історико-етнографічних районів: Буковини, Бессарабії та Гуцульщини. Регіон має багатий історичний спадок, вважається південно-західним форпостом Київської Русі (України-Руси), відомий як співоча столиця країни та батьківщина «Червоної рути», а також є місцем проживання багатьох видатних історичних постатей. Буковинський край відображає автентичність і багатство української, австрійсько-німецької, румунської, польської, молдавської, єврейської, турецької та інших культур.

Регіон вирізняється також мультирелігійністю, що підтверджується великою кількістю об'єктів релігійного туризму. Тут представлені православні храми (включаючи старообрядницькі), греко-католицькі, римо-католицькі (в тому числі єзуїтські), вірменські, протестантські та іудейські святині.

Чернівецька область пропонує туристам унікальний досвід завдяки

своєму культурному, історичному та архітектурному розмаїттю, що робить її привабливим місцем для відвідування.

Чернівецька область має багатий природно-заповідний фонд, посідаючи 5 місце в Україні за його обсягами. На території області розвинена мережа заповідників, національних парків, а також велика кількість пам'яток природи та об'єктів садово-паркового мистецтва. Загалом природно-заповідний фонд включає 331 об'єкт площею 101,231 тис. га, що становить 12,8% від загальної площі області, що удвічі більше середнього показника по Україні.

Область характеризується високим рівнем лісистості, що становить близько 30% території (для порівняння, середній показник по Україні – 15,6%), а також густою річковою мережею. На її території розташовано 4240 річок, серед яких основними є Дністер, Прут, Черемош і Сірет. Крім того, тут знаходиться 1150 ставків і 4 водосховища. Кількість водотоків і водойм області становить відповідно 6% і 4,2% від загальної чисельності цих об'єктів у державі.

Природно-заповідний фонд Чернівецької області є важливим елементом її туристичного та рекреаційного потенціалу, пропонуючи унікальні можливості для екотуризму, активного відпочинку та ознайомлення з природними багатствами регіону.

Станом на 01.01.2019 р. (доковідний період) у Чернівецькій області туристичні послуги надавали 123 суб'єкти туристичної діяльності, серед яких 33 туроператори та 90 турагентів. У регіоні діяло 90 туристичних маршрутів різних типів: пішохідні, кінні, велосипедні, мотоциклетні, автомобільні, уїкендові (1–2 доби), короткотермінові (тиждень), середньотермінові (2–3 тижні), а також маршрути для шкільних груп, молоді, сімей, дорослих, осіб зрілого віку, професійно-орієнтовані та комбіновані. Серед популярних маршрутів – «До джерела Лужки», «До печери Довбуша», «Кам'яне кільце парку» тощо.

Для підвищення туристичної привабливості Чернівецької області проводиться активна інформаційно-рекламна діяльність. Зокрема, презентовано

фільм «З любов'ю до Буковини», промо-картину «Котилася торба... або зустріч у просторі без меж», буклет «Туристична Буковина в різноманітті!» (українською та англійською мовами), рекламні банери «Туристичні маршрути Чернівецької області», записники «Буковина туристична» тощо.

Сільський туризм є важливим напрямком розвитку внутрішнього та в'їзного туризму. Чернівецька область має значний потенціал для розвитку цього виду туризму, враховуючи її унікальні природні та культурні особливості.

Народне мистецтво Буковини ґрунтується на споконвічних традиціях, які знайшли своє відображення у різноманітних видах ремесел. Найпоширенішим видом декоративно-вжиткового мистецтва в регіоні є вишивка, яка має визнані центри в м. Вижниця, с. Виженка, с. Підзахаричі (Чернівецька область) та Монастирі Гумор (Сучавський повіт, Румунія). Традиційним для Буковини є також різьблення та інкрустація по дереву, осередками яких є м. Вижниця, с. Виженка, смт Путила, с. Підзахаричі (Північна Буковина), а також міста Сучава, Фалтічень, Пояна, Мікулуй і Кимпулунг (Південна Буковина, Румунія).

Ткацтво та килимарство, що також є невід'ємною частиною буковинського мистецтва, розвиваються в м. Вижниця, с. Виженка, смт Путила, с. Підзахаричі (Північна Буковина) та Монастирі Гумор (Південна Буковина). Особливості регіонального писанкарства збережені в селах Виженка, Мілієве, Підзахаричі, Розтоки, Старий Вовчинець, Банилів-Підгірний (Північна Буковина) та Палтіна, Бродіна, Ізвоареле Сучавей (Південна Буковина).

Лозоплетіння активно розвивається у м. Чернівці, тоді як виготовлення емальованої чорної кераміки зосереджено в містах Редеуць та Марджіня (Румунія). Останнім часом традиційні ремесла активно популяризуються через проведення майстер-класів, які стають невід'ємною частиною програм фестивалів, сприяючи збереженню та поширенню народного мистецтва Буковини.

Народне мистецтво Буковини ґрунтується на споконвічних традиціях, які знайшли своє відображення у різноманітних видах ремесел. Найпоширенішим

видом декоративно-вжиткового мистецтва в регіоні є вишивка, яка має визнані центри в м. Вижниця, с. Виженка, с. Підзахаричі (Чернівецька область) та Монастирі Гумор (Сучавський повіт, Румунія). Традиційним для Буковини є також різьблення та інкрустація по дереву, осередками яких є м. Вижниця, с. Виженка, смт Путила, с. Підзахаричі (Північна Буковина), а також міста Сучава, Фалтічень, Пояна, Мікулуй і Кимпулунг (Південна Буковина, Румунія).

Ткацтво та килимарство, що також є невід'ємною частиною буковинського мистецтва, розвиваються в м. Вижниця, с. Виженка, смт Путила, с. Підзахаричі (Північна Буковина) та Монастирі Гумор (Південна Буковина). Особливості регіонального писанкарства збережені в селах Виженка, Мілієве, Підзахаричі, Розтоки, Старий Вовчинець, Банилів-Підгірний (Північна Буковина) та Палтіна, Бродіна, Ізвоареле Сучавей (Південна Буковина).

Лозоплетіння активно розвивається у м. Чернівці, тоді як виготовлення емальованої чорної кераміки зосереджено в містах Редеуць та Марджіня (Румунія). Останнім часом традиційні ремесла активно популяризуються через проведення майстер-класів, які стають невід'ємною частиною програм фестивалів, сприяючи збереженню та поширенню народного мистецтва Буковини.

Духовно-культурне життя мешканців Буковини ґрунтується на спадковості традицій і тісному зв'язку з релігійними віруваннями. Свята тісно пов'язані з давніми віруваннями буковинців і їхнім традиційним укладом життя, зокрема обрядами виходу на полонини чи сходження на вершини.

Колорит обрядів і звичаїв мешканців Північної Буковини знайшов відображення у таких відомих святкових заходах, як «Від Різдва до Йордана», «Вихід на полонини», «Шовкова косиця», «Захарецький Гарчик», «Андріївські вечорниці», «Обнова-фест», Гуцульський фестиваль, «Букова віть» та «Буковинські зустрічі».

Південна Буковина також славиться своїми обрядовими святами та фестивалями. Серед найвідоміших заходів – «У годині коляди», «За прадідівською традицією», «Біля ялинки», фестиваль писанок і фестиваль

форелі в с. Чокенєшть, національний ярмарок гончарів, етно-фольклорний фестиваль «Пастуший аркан» у м. Редеуць, фестиваль середньовічного мистецтва в м. Сучава та свята міст Редеуць, Солка й Сучава.

Фестиваль «Буковинські зустрічі» має тривалу історію, починаючи з 1989 року, й проводиться щорічно на день міста Чернівці. У ньому беруть участь творчі колективи з України, Румунії, Молдови, Польщі, Угорщини та Словаччини. Фестиваль є міжнародним, і його заходи проходять також у містах інших країн, зокрема в Румунії – у Кимпулунг Молдавенеск, Ватра Дорней і Сучаві.

Буковина не тільки зберігає, а й розвиває свої унікальні духовно-культурні традиції, які є важливим елементом туристичної привабливості регіону.

Ідея проведення фольклорного фестивалю «Буковинські зустрічі» вперше виникла серед польських емігрантів з Буковини, які компактно проживають у Пільському повіті Польщі. Вона була тісно пов'язана з діяльністю колективу «Ястров'яци», що активно культивує буковинські традиції. З часом коло учасників фестивалю та його географія постійно розширювалися. Ідею фестивалю підтримали всі національні громади, які проживають на Буковині. До українських, польських та румунських груп приєдналися представники єврейської, німецької, угорської, словацької та російської спільнот. Пізніше захід поширився на Румунію, Угорщину та Словаччину.

Фестиваль «Буковинські зустрічі» є не лише презентацією багатонаціонального фольклору та народної культури, а й спробою зберегти та популяризувати унікальний дух Буковини – «Європи в мініатюрі», який формувався протягом поколінь. Це також важлива платформа для міжкультурного діалогу, взаєморозуміння та зближення народів.

Фестивалі, які проходять на Буковині, підкреслюють поліетнічність регіону та демонструють збереженість прадавніх обрядів і традицій. Це дозволяє створити нові якісні туристичні продукти, зокрема включення до туристичних маршрутів місць проведення етнічних свят і фестивалів.

Туризм як перспективна галузі економіки на Буковині вимагає активного пошуку нових засобів зацікавлення та залучення рекреантів. Одним із таких засобів, що стає дедалі популярнішим, є етнографічний туризм. Цей напрям туризму відкриває великі можливості для збереження та популяризації культурно-історичної спадщини регіону.

Практика доводить, що історичні та етнографічні музеї, центри традиційних ремесел, фестивалі та етнографічні дійства є важливими складовими наукової основи для національно-культурного відродження. Вони відіграють значну роль у розвитку Карпатського регіону та Буковини, виступаючи ефективними засобами збереження його унікальної спадщини.

Крім того, такі заходи сприяють розвитку транскордонного туризму, підвищуючи привабливість Буковини як туристичного центру, що поєднує автентичну культуру, традиції та сучасні інноваційні підходи до організації відпочинку.

Більшість внутрішніх та іноземних туристів відвідують Чернівці з метою відпочинку та проведення дозвілля. Найбільшу популярність серед відвідувачів мають архітектурні пам'ятки історичного центру міста. Серед них особливе місце займає об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО – колишня Резиденція Митрополитів Буковини та Далмації.

На території цього унікального комплексу розташований Буковинський інформаційно-комунікаційний центр розвитку історико-етнографічного туризму. Центр відіграє важливу роль у популяризації туристичних об'єктів регіону, сприяючи розвитку інфраструктури та залученню нових відвідувачів.

Відсутність достовірної статистики щодо кількості туристів, які відвідали Чернівці та область, стимулювала пошук альтернативних джерел даних. Для отримання оперативної інформації про туристичні потоки в місті було проведено моніторинг туристичної активності на основі даних оператора мобільного зв'язку Київстар. За даними Київстару, у 2019 році Чернівці відвідали 1 642 463 туристи, серед яких 1 601 756 осіб – це українські туристи, які перебували в місті від 1 до 14 діб, та 40 707 осіб – іноземні гості з 86 країн

світу.

На рис. 2.1.2, показана структура відвідувачів з України була наступною: з Івано-Франківської – 501 172 туристи, з Тернопільської – 234 069 туристів, із Хмельницької – 232 776 туристів, з Київської – 137 173 туристи, із Львівської – 120 765 туристів, із Вінницької – 70 998 туристів.

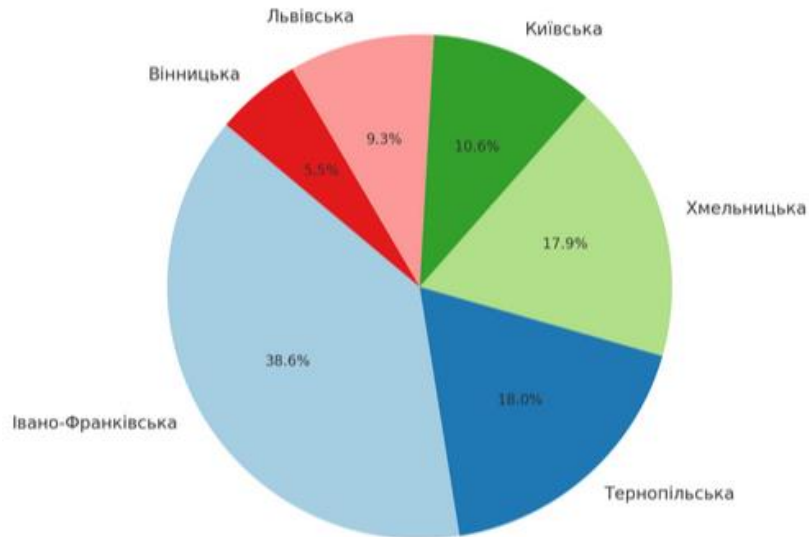

Рис. 2.1.2 Структура туристів у м. Чернівці, складено авторкою

Найбільше іноземних туристів прибуло із (див. рис. 2.1.1): Італії – 8 599 туристів, Німеччини – 5 127 туристів, Польщі – 3 324 туристи, Великої Британії – 1 929 туристів, Румунії – 1 644 туристи, США – 1 526 туристів, Франції – 1 265 туристів.

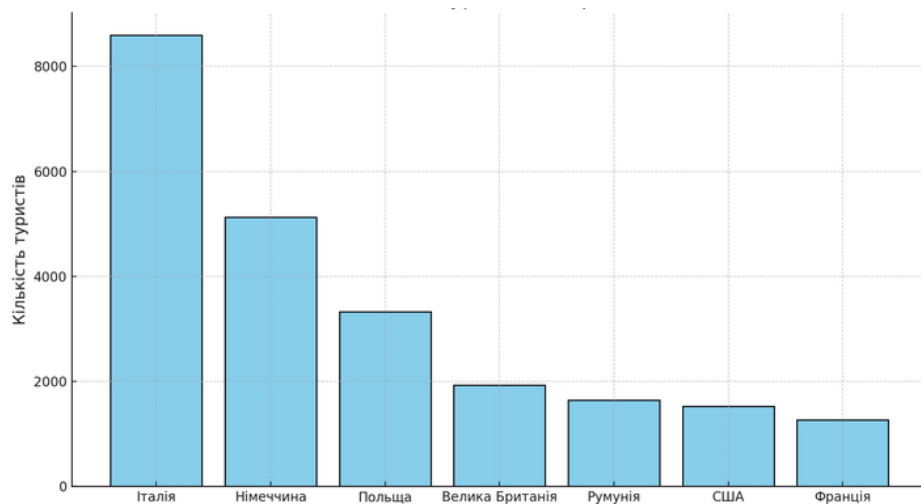

Рис. 2.1.3 Чисельність іноземних туристів у м. Чернівці, складено авторкою

Ці дані демонструють значний туристичний потенціал Чернівців і регіону в цілому, а це вимагає подальшого вдосконалення інфраструктури та ефективної маркетингової стратегії для залучення відвідувачів.

Потужний туристичний потенціал міста Чернівців міг би стати основою для сталого й динамічного розвитку туристичної сфери, а також супутніх послуг, що, у свою чергу, стимулювало б економічне зростання міста і регіону завдяки збільшенню надходжень від туризму. Однак, на цей час туристичний продукт Чернівців залишається малоконкурентоспроможним як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках (див. табл. 2.1.1).

Таблиця 2.1.1

Основні показники туристичної діяльності в м. Чернівцях, за [48]

№ з/п	Показники	Од. вим.	2019 р. факт	2020 р.	2021 р.	Очікувані результати на кінець дії Програми (2024 р.)
1.	Кількість обслугованих туристів*, в т.ч.:	тис. осіб	439,3	550,0	650,0	800,0
	- іноземних	тис. осіб	34,7	40,0	55,0	85,0
	- охоплених внутрішнім туризмом	тис. осіб	404,6	510,0	595,0	715,0
2.	Обсяг товарів та послуг, що спожиті туристами*	млн. грн.	1983,5	2050,0	2300,0	2750,0
3.	Надходження до бюджету Чернівецької міської територіальної громади від сплати туристичного збору	тис.грн.	770,1	400,0	1195,0	1335,0
4.	Кількість закладів з надання послуг тимчасового проживання	од.	55	61	63	65

Вирішення цих проблем є частиною стратегічних цілей, визначених у Інтегрованій концепції розвитку міста Чернівців до 2030 року та Інтегрованій

концепції розвитку середмістя Чернівців до 2030 року. Реалізація цих стратегій передбачає комплексний підхід до вдосконалення туристичної інфраструктури, просування туристичних продуктів і підвищення конкурентоспроможності міста як туристичного центру на міжнародному рівні [28].

Конкурентні переваги та обмеження розвитку туристичного потенціалу Чернівців на перспективу були виявлені за допомогою SWOT та PEST-аналізу. Ці методи дозволили оцінити стартові умови розвитку туризму в місті, а також визначити його сильні та слабкі сторони, можливості та загрози. Характеристика результатів такого аналізу подана у вигляді таблиці А.1.

Із аналізу видно, що Чернівецька область – привабливий регіон щодо розвитку міжрегіональної і міжнародної співпраці, зокрема й у галузі туризму. Проте питання забезпеченості та якості туристичної інфраструктури все ще є актуальними й першочерговими.

Далі будемо аналізувати роль музеїв етнографії та давньої історії в розвитку етнічного туризму в регіоні.

2.2. Роль музеїв етнографії та давньої історії в розвитку етнічного туризму в регіоні

Етнографічні музеї є значущими культурними установами, які зосереджуються на збиранні, збереженні, вивченні та демонстрації етнографічних колекцій. Вони знайомлять відвідувачів із процесами формування етносів, традиціями, побутом та культурними особливостями різних народів, виконуючи важливу функцію збереження культурної спадщини.

В Україні такі музеї відіграють ключову роль у збереженні національної ідентичності та популяризації традиційної культури. Вони сприяють відродженню інтересу до народного мистецтва, ремесел, фольклору та обрядів, а також слугують платформами для наукових досліджень, культурного обміну, освітніх програм і туристичних ініціатив.

Ці заклади дозволяють зануритися в історію та культуру різних народів, виховують повагу до культурного розмаїття та сприяють збереженню нематеріальної спадщини для наступних поколінь [52].

В Україні діють численні музеї етнографічного спрямування, які зберігають та популяризують народну культуру й мистецтво (рис. 2.2.1). Серед них особливо вирізняється Національний музей народної архітектури та побуту України, розташований у Голосіївському районі Києва, поблизу місцевості Пирогів. У Львові знаходиться Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України, що демонструє багатство народних традицій.

На Прикарпатті діють Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Йосафата Кобринського, Косівський музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини, а також музей писанкового розпису, відомий як музей «Писанка». Ці заклади, поряд із багатьма іншими, відіграють важливу роль у збереженні культурної спадщини та є популярними серед відвідувачів.

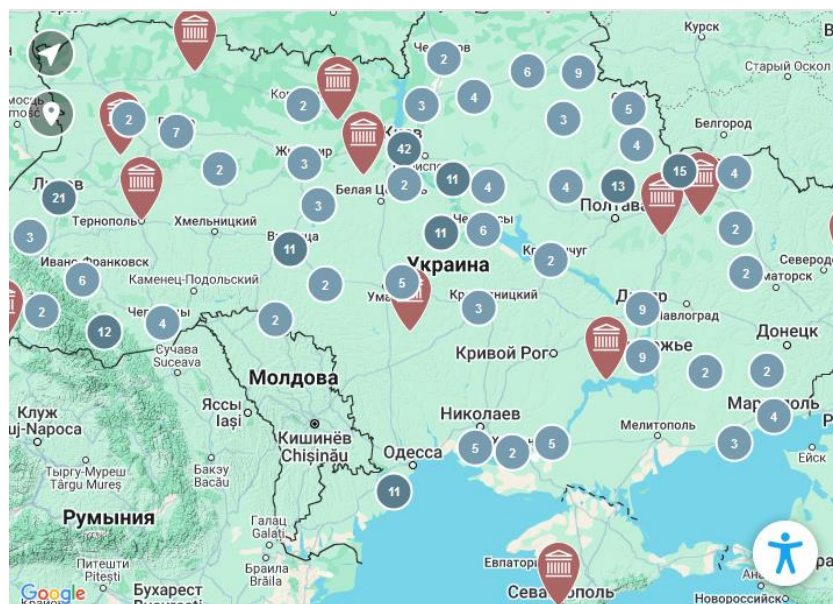

Рис. 2.2.1 Музеї етнографічного спрямування в Україні, за [45]

Експозиція музею «Карпати» є захопливою та унікальною. Вона об'єднує архітектурні особливості Івано-Франківської, Львівської, Закарпатської та Чернівецької областей.

Експозиція розпочинається архітектурними зразками Буковини. Особливу увагу привертають будинки з кронштейнами, оздоблені синьою глиною, що надає їм характерного вигляду. Також наголошено на розвитку ткацтва як визначної ремісничої традиції регіону.

Гуцульщина представлена багатогранно: полонинськими стаями, зрубськими колибами та традиційними гуцульськими хатами. Окремий інтерес викликає унікальний експонат – гражда з двома дворами. Цей архітектурний об'єкт належав старості селища Жаб'є (нині Верховина), який, за переказами, підтримував опришків і навіть надавав їм притулок у своїй оселі.

Музеї, що зберігають пам'ятки історії, матеріальної та духовної культури місцевого населення, а також природничо-етнографічні, меморіальні та інші колекції, відіграють ключову роль у популяризації культурно-етнічної спадщини регіону [3]. До історичних музеїв Чернівецької області належать Музей буковинської діаспори в Чернівцях, а також історичні музеї Сучави та Сірета в Сучавському повіті. Особливу популярність серед відвідувачів мають історико-архітектурні комплекси, зокрема Чернівецький обласний державний музей народної архітектури та побуту і Сучавський музей буковинського села.

До маршрутів етнографічного туризму на Буковині активно включають Чернівецький краєзнавчий музей, Чернівецький обласний художній музей та музей коледжу прикладного мистецтва імені В. Шкрібляка у місті Вижниця.

У Південній Буковині значну увагу привертають численні етнографічні музеї, зокрема:

- Сучавський етнографічний музей «Hanul Domnesc», розташований у найстарішій громадській будівлі міста, що датується початком XVII століття;
- музей народних звичаїв Буковини в місті Гура-Гуморалуй;
- музей мистецтва дерева в Кимполунг-Молдавенеск;
- етнографічний музей міста Ватра-Дорней, який знаходиться у приміщенні міської ратуші, збудованої у 1897 році.

Дійсно важливими об'єктами етнотуризму є меморіальні музеї Буковини, адже вони дозволяють глибше зрозуміти історію, культуру та побут цього

регіону. Вони не лише знайомлять відвідувачів із життям і творчістю видатних особистостей, але й відкривають красу народного мистецтва та традицій.

Найцікавішими меморіальними музеями Буковини є: музей-садиба Юрія Федьковича (сmt. Путила) – садиба демонструє автентичний побут того часу; музей-садиба Івана Миколайчука (с. Чортория, Кіцманський район) – батьківщина одного із символів українського кіно; музей-садиба Ольги Кобилянської (с. Димка, Глибоцький район); музей Лук'яна Кобилиці (с. Сергії, Путильський район); музей Григорія Гараса (м. Вашківці) – демонструє творчість майстра орнаментального живопису; музей Ксенії Колотило (с. Підзахаричі) – висвітлює життя та діяльність етнографки, дослідниці буковинських традицій (рис. А.1-А.2).

Безпосередньо в Чернівцях знаходиться музей Юрія Федьковича, який знайомить із життям та творчістю видатного письменника та музей Володимира Івасюка – присвячений популяризатору української пісні.

Ці музеї не лише відкривають сторінки історії, а й дають змогу відчувати дух регіону, його традиції та багатство культури. Відвідування цих місць стане незабутньою подорожжю для кожного, хто цікавиться спадщиною Буковини.

На північно-східній околиці міста Чернівці, неподалік берегу річки Прут, розташований обласний музей народної архітектури та побуту – одна з найважливіших пам'яток культурної спадщини Буковини.

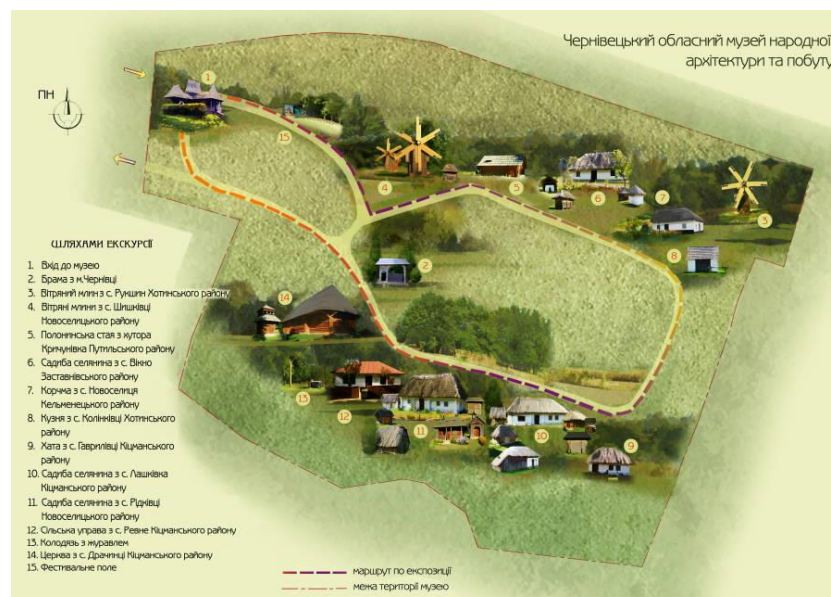

Рис. 2.2.2 Обласний музей народної архітектури та побуту, за [79]

Це музей під відкритим небом (скансен), що дозволяє відвідувачам зануритися в атмосферу буковинського села. Експозиція представляє традиційну архітектуру, побут та ремесла Буковини, які відображають багатонаціональну культуру регіону.

Тут можна побачити: автентичні будівлі: хати, церкви, господарські споруди, привезені з різних куточків Буковини, відтворюють типову забудову сіл регіону; побут селян із оригінальними меблями, предметами вжитку та текстилем; експонати традиційних занять мешканців Буковини (ткацтво, ковальство, гончарство); тематичні експозиції, присвячені святам, обрядами та звичаям буковинців [79].

Музей є чудовим місцем для прогулянок та знайомства з народною культурою, а також часто стає майданчиком для проведення фестивалів, ярмарків і народних свят. Відвідини цього музею – чудова можливість відчувати дух Буковини й насолодитися красою її традицій.

Чернівецький обласний музей народної архітектури та побуту є унікальним етнографічним центром, що розкриває багатогранність культури та традицій Буковини. Його експозиція постійно розширюється і доповнюється новими об'єктами та артефактами.

Етнографічні зони музею, що функціонують: «Хотинщина» (території Хотинського, Кельменецького та Сокирянського районів; «Західне Подністров'я» (представляє традиції Кіцманського, Заставнівського та Новоселицького районів).

У стадії спорудження перебувають зони – «Прикарпаття» (Глибоцький, Сторожинецький, Герцаївський та Вижницький райони); «Гуцульщина» (частина Вижницького та Путильського районів); археологічна зона «Давня Буковина» з історичними артефактами і реконструкціями давніх поселень регіону.

Наразі перевезено та встановлено 35 архітектурних об'єктів із різних куточків Буковини. Фонди музею налічують понад 10 тисяч етнографічних

предметів, серед яких багато унікальних експонатів. Особливу цінність мають зразки чоловічого та жіночого одягу, килимів, рушників і ремісничих виробів.

У завершеному вигляді музей відтворить п'ять сільських поселень, до складу яких увійдуть приблизно 180 архітектурних об'єктів. Експозиції включатимуть тисячі автентичних предметів: знаряддя праці, побутові речі, текстиль, одяг, прикраси, вироби з дерева, шкіри, лози тощо.

Музей є живим простором, який зберігає та популяризує багатства культурної спадщини Буковини. Його відвідування дозволяє доторкнутися до історії і насолодитися справжньою автентикою українського народного побуту.

Відвідувачам доступні оглядові екскурсії, що знайомлять із зразками архітектури, побуту та ремесел регіону, а також тематичні тури, присвячені святам, обрядам і повсякденному життю буковинців. Особливої уваги заслуговують театралізовані програми, серед яких відтворення традиційного буковинського весілля та обрядова реєстрація шлюбу, виконана в народному стилі.

Музей також є місцем проведення фольклорних свят і етнофестивалів, які супроводжуються виступами народних колективів, піснями, танцями та демонстраціями народних ремесел. Любителі автентики можуть взяти участь у майстер-класах із традиційних буковинських ремесел.

Музей активно займається освітньою діяльністю. Його працівники надають консультації з питань народної обрядовості, організовують інтерактивні заняття для школярів і студентів, створюють пересувні тематичні виставки та працюють над популяризацією традицій серед молоді.

У 2015 році в Чернівцях, на базі національного університету, було відкрито Музей давньої історії (див. рис. 2.2.3). Його експозиція сформована завдяки зусиллям історичного факультету ЧНУ, який передав частину експонатів із власного музею предметів старовини, а також завдяки активній роботі зі збору артефактів.

Складнощі додавала й конкуренція. Працівники ЧНУ віднайшли кілька цінних експонатів, серед яких старовинні жорна та ткацький верстат, які стали

окрасою музейної колекції. Музей продовжує збирати й зберігати артефакти, що відображають багатство історичної спадщини регіону.

Рис. 2.2.3 Експонати музею давньої історії, за [37]

Усе знайдене для Музею давньої історії в Чернівцях потребує реставрації. Подібний музей було створено в румунському місті Сучава, адміністративному центрі Південної Буковини. Спільно обидва музеї дають змогу туристам отримати цілісне уявлення про життя і побут населення Буковини.

Експозиція чернівецького музею включає велику колекцію автентичного одягу мешканців гірських районів і передгір'я, предметів побуту та знарядь праці. Основу виставки складають місцеві археологічні знахідки, нумізматичні колекції, а також знаряддя праці та побутові речі, які використовувалися наприкінці XIX – на початку XX століття. Окрему увагу приділено автентичному одягу місцевого населення, що відображає особливості культурних традицій регіону. Музей слугує важливим культурно-освітнім осередком [37].

Чернівецький обласний краєзнавчий музей має довгу та насичену історію ще із 1863 р. Зазнавши численних реорганізацій на початку XX ст., він був офіційно відкритий у 1940 році в митрополичих палатах як історико-краєзнавчий музей, а після Другої світової війни переїхав до сучасного приміщення.

Сьогодні його фонди налічують близько 90 тисяч експонатів, що робить цю колекцію найбільшою збіркою артефактів, пов'язаних з історією,

етнографією та культурою Північної Буковини й Хотинського краю. Експозиція музею розміщена у 20 виставкових залах, які поділені на два основні відділи: природничий, присвячений флорі та фауні регіону, та історичний, який охоплює різні періоди життя й побуту буковинців – від давнини до сучасності.

До найцінніших колекцій музею належать:

- нумізматична колекція, яка відображає історію грошового обігу регіону;
- колекція декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва, включно з виставкою ікон XVI–XVIII століть;
- колекція зброї XVIII–XIX століть;
- археологічна та етнографічна колекції, що розкривають багатство традицій та побуту;
- колекція стародруків, які є унікальними пам'ятками історії книги;
- колекція чоловічого та жіночого одягу початку XX століття, що відображає стиль і моду того часу;
- колекція документів, які дають уявлення про ключові події та аспекти життя регіону.

Чернівецький обласний краєзнавчий музей має ще кілька філіалів у Чернівцях та області:

Важливу роль у розвитку етнографічного туризму відіграють музеї, створені на громадських засадах. Одним із таких унікальних об'єктів є Музей етнографії та краєзнавства Гуцульщини в селі Підзахаричі Путильського району Чернівецької області, який став популярним місцем для туристичних подорожей.

Особливої уваги заслуговують і інші громадські музеї регіону. Наприклад, Музей археології та етнографії в селі Опришени, а також Музей історії села Старий Вовчинець у Глибоцькому районі, де представлена унікальна колекція з понад 5000 писанок, предметів побуту й навіть бивнів мамонта, знайдених на околицях села.

Музеї різних профілів і типів, які демонструють багатство етнокультурної спадщини, є перспективними об'єктами для розвитку пізнавального

етнографічного туризму. Такі заклади необхідно активно залучати до організації комплексних і тематичних туристичних маршрутів.

Не дивлячись на воєнний стан, існують всі передумови для того, щоб етнографічні музеї посіли важливе місце в сучасних інформаційних процесах, а використання інформаційних технологій стало ключовим інструментом у їх просуванні та залученні ширшої аудиторії. Окрім створення сайтів, які містять статті, зображення, електронні каталоги, відео- та аудіоресурси, музеї повинні активно розширювати свою присутність у соціальних мережах і брати участь у різноманітних інтернет-проєктах. Зростання значення медійної складової у роботі музеїв вимагає грамотного управління інформаційними ресурсами, що передбачає стратегічне планування та розробку кожним музеєм власної інформаційної політики. Запровадження інноваційних технологій значно підвищує конкурентоспроможність етнографічних музеїв на ринку екскурсійних послуг [32]. У сучасних умовах функціонування етнографічних музеїв зростає значення PR-технологій та фандрайзингу. У цих музеях активно накопичуються і вдосконалюються власні технології – технології забезпечення безпеки, збереження, консервації, реставрації та реконструкції; культурної комунікації, наукової та художньої інтерпретації; наукової і художньої експертизи; гостинності, організації подій і музейно-педагогічних програм; арт-терапії; експозиційного та виставкового дизайну. Важливу роль відіграють візит-центри, сервісні центри, «живі села», археологічні села, дитячі музеї, віртуальні музеї, арт-резиденції та інші подібні формати. Застосування сучасних технологій не лише забезпечує зростання попиту на музейні послуги, а й сприяє активному розвитку музейної діяльності етнографічних музеїв [32].

Отже, більшість музеїв етнографічного спрямування спрямовані на ознайомлення відвідувачів із процесами етногенезу, звичаями, традиціями, культурою та мистецтвом місцевого населення. Їхня основна мета полягає не лише в задоволенні пізнавальних інтересів туристів, але й у формуванні важливих цінностей, таких як почуття патріотизму та повага до звичаїв і традицій власного народу.

2.3. Основні напрями вдосконалення розвитку етнічного туризму в Чернівецькій області

Етнотури, як різновид культурно-пізнавальних турів, мають подібні вимоги до організації, але водночас характеризуються певними специфічними рисами. Туристичний продукт в етнотуризмі вирізняється особливостями географії подорожей, програмами, вибором засобів розміщення, організацією харчування та наданням додаткових послуг. Тривалість етнотуру та кількісний склад туристичних груп залишаються гнучкими і не мають жорстких обмежень [32]. Тури в рамках етнотуризму здебільшого мають маршрутний або маршрутно-стаціонарний характер і передбачають насичені програми. Нерідко вони приурочені до визначних подій, таких як етнофестивалі чи річниці історичних дат. Цільова аудиторія таких турів може складатися як із представників певної етнічної групи, так і з людей, які цікавляться етнічною культурою. Формат турів може бути груповим, тоді як у ностальгійному туризмі частіше переважають індивідуальні, сімейні або невеликі групи, об'єднані родинними зв'язками.

Специфіка розміщення в етнічному туризмі полягає у використанні агроосель чи готелів, оформлених у стилістиці, що відображає етнічні традиції. Вимоги до комфорту залежать від потреб цільової аудиторії. Харчуванню також приділяється особлива увага: у групових турах воно зазвичай включене до вартості (повністю або частково) і може бути адаптоване до етнічної кухні регіону.

При плануванні етнотурів доцільно включати до раціону харчування страви етнічної кухні, що сприяє глибшому зануренню туристів у культурну спадщину регіону. Програма таких турів може також передбачати відвідування гастрономічних фестивалів із вираженим етнічним характером, як-от «Гуцульська бринза», «Верховинська яфіна» чи «Золотий гуляш». На цих заходах туристи отримують можливість не лише скуштувати національні

страви, а й ознайомитися зі старовинними традиціями їх приготування.

У ностальгійних турах, особливо індивідуальних чи сімейних, харчування може організовуватися самими туристами або надаватися як додаткова послуга, що забезпечує більшу гнучкість у виборі кулінарних уподобань [32].

Сучасні тренди розвитку туризму вимагають орієнтації на формування та просування туристичного продукту, який відповідає потребам конкретного споживача. Сучасний турист стає все більш поінформованим, незалежним, критичним і вимогливим до якості пропонованих товарів і послуг. Для відповідності таким вимогам необхідно впроваджувати ефективну систему маркетингу та просування туристичних продуктів.

Підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі регіону потребує реалізації таких заходів: розробки та виконання обласних комплексних і цільових програм розвитку туризму та ринку туристичних послуг, включаючи забезпечення захисту і безпеки туристів; створення сприятливих умов для розвитку соціальної та ринкової інфраструктури, а також розбудови матеріально-технічної бази; розширення мережі туристичних інформаційних центрів для надання якісної та достовірної інформації про регіон; активного впровадження інформаційно-рекламної діяльності для популяризації туристичного потенціалу області.

За [65] основними проблемами розвитку туризму в Чернівецькій області (Північній Буковині) є: недостатня впізнаваність регіону як на національному, так і на міжнародному рівнях, а також низький рівень інформаційно-рекламного забезпечення туристичної діяльності. Серед інших значущих викликів можна виділити незадовільний стан транспортного сполучення, зокрема залізничного, авіаційного та автомобільних доріг (див табл. 2.3.1).

Також туризм в області страждає через обмежений асортимент туристичної продукції, відсутність інфраструктурних комунікацій у рекреаційних зонах та відсутність єдиної системи туристичного маркування рекреаційних територій, що значно ускладнює орієнтацію туристів і знижує якість їхнього відпочинку.

Таблиця 2.3.1

Завдання та шляхи реалізації туристично-рекреаційного потенціалу регіону,
за [65]

Завдання	Шляхи їх реалізації
1. Створення сприятливих умов для розвитку туристично-рекреаційного потенціалу, у тому числі в гірських територіях.	-Розвиток доступності рекреаційно-туристичних територій та раціонального використання природно-лікувальних ресурсів. -Паспортизація, збереження культурної спадщини, в першу чергу музеїв, для провадження туристичної діяльності. - Облаштування об'єктів культурної спадщини для провадження туристичної діяльності.
2. Формування інфраструктури для розвитку туризму (сільського, зеленого) в Карпатському регіоні.	- Формування позитивного іміджу регіонів у сфері туризму на зовнішньому та внутрішньому туристичному ринку. -Підтримка унікальної екосистеми Карпат. -Сприяння розвитку сільського зеленого туризму шляхом проведення навчальних семінарів для власників сільських садиб. -Стандартизація та сертифікація послуг, що надаються в оселях сільського зеленого туризму. -Підтримка еко-туризму.
3. Популяризація туристичного потенціалу Чернівецької області.	-Розробка туристичних маршрутів. -Розвиток мережі закладів прийому та активного відпочинку туристів. -Участь та проведення міжнародних та міжрегіональних форумів, виставок, фестивалів з популяризацією туристичного потенціалу регіону. -Забезпечення якісної промоції туристичного потенціалу регіону. -Проведення маркетингових, аналітичних, соціологічних досліджень та опитувань у галузі туризму.

Очікувані результати розвитку туризму в Чернівецькій області передбачають створення позитивного туристичного іміджу Буковини, що сприятиме зростанню конкурентоспроможності туристичної пропозиції регіону.

Серед ключових результатів: формування регіонального інтернет-ресурсу, присвяченого туристичному потенціалу Буковини, створення єдиної туристично-інформаційної системи з можливістю онлайн-бронювання та оплати, а також збільшення кількості внутрішніх туристів.

Індикатори для оцінки розвитку туризму в Чернівецькій області включають:

1. Кількість нових туристичних продуктів – в тому числі у розрізі

кожного району.

2. Кількість туристів, які відвідують регіон – як іноземних, так і внутрішніх, місцевих.

3. Обсяг наданих туристичних послуг – в т.ч. на одного туриста, у літній та зимовий періоди за різними видами туристичних продуктів.

4. Кількість новостворених туристичних та рекреаційно-оздоровчих об'єктів.

5. Середньооблікова чисельність працівників туристичної галузі.

6. Частка податкових надходжень від діяльності суб'єктів підприємницької діяльності в туристичній сфері.

7. Кількість створених об'єктів туристичної інфраструктури (готелі, хостели, кафе, ресторани, туристичні бази, селянські садиби тощо).

8. Кількість туристичних заходів, що проводяться в області.

Ці індикатори дозволяють оцінити ефективність та динаміку розвитку туристичної галузі регіону.

Завдяки розробці “Інтегрованої концепції розвитку (ІКР)” місто Чернівці, одним з перших міст в Україні отримало сучасний європейський інструмент планування. В ІКР сформульовано стратегію сталого розвитку кварталів середмістя та визначено основні зони діяльності за напрямками, зокрема, “Культура та культурна спадщина“, та “Туризм”. Перераховані у цих розділах проекти планують реалізувати протягом наступних 15 років (див. табл.2.3.2).

На Буковині, крім українців, проживає чимало людей інших національностей. Таке багатовікове сусідство та природне взаємопроникнення національних традицій і кулінарних уподобань призвели до створення своєрідної кухні, яка виділяється різноманітністю продуктів, смакових комбінацій і способів приготування страв. Буковина є унікальним регіоном нашої країни, який має різноманітну культурну спадщину та гастрономічні традиції. Чимало буковинських страв заслужено є національною гордістю країни: чинахи, мамалига, бринза, кутя та багато інших [67]. «Буковинська кухня – це коронація і сублімація ландшафтів, культур, поезії, де «дзеркальний

короп пряно мовчав п'ятьма мовами» [82].

Таблиця 2.3.2

Напрямки збереження етнічної різноманітності, за [28]

Напрямок розвитку	Проекти
Збереження та модернізація наявних культурних інституцій, розвиток нових культурних продуктів	Ревіталізація та розвиток кіномистецького центру імені Івана Миколайчука
	Розробка концепції подальшого використання приміщення кінотеатру “Україна” по вул. О. Кобилянської із врахуванням його специфіки
	Ревіталізація та розвиток арт-залу, рок- центру в парку Ю. Федьковича
	Дослідження та картування закинутих та пустуючих приміщень та зон
Збереження різноманітності етнічних культур; відновлення та розвиток транскультурної ролі міста Чернівців	Створення комплексу «Єврейський квартал/Єврейський штетл».
	Сприяння організації та проведення фестивалів національних громад міста: єврейської, вірменської, румунської та ін.
	Підтримка етнічно-документального кіно
Підтримка та розвиток фестивальних та культурних заходів (проведення фестивалів на державні та міські свята)	Розробка концепції проведення фестивалів “Чернівці - фестивальні”
	Створення центру організації фестивалів (фольк, рок, класична музика, кіно)
	Фінансова, логістична та інформаційна підтримка фестивалю Мерідіан Czernowitz
	Підтримка діяльності літературного центру Пауля Целана
	Започаткування міжнародного літературного фестивалю для дітей
	Проведення тематичних кулінарних фестивалів «Свято борщу», «Золотий банош», «Свято маленького гурмана» тощо
Реставрація та відновлення історичних архітектурно-культурних пам'яток Чернівців	Реставрація церкви Найсвятішого серця Ісуса
	Реставрація церемонійного залу на єврейському цвинтарі

Основними проблемами, що сьогодні стримують розвиток ринку етнотуризму в Україні, на нашу думку, є [32]:

- відсутність чіткої державної програми розвитку етнотуризму та належного нормативно-правового регулювання;
- термінологічна невизначеність, яка є причиною підміни довільного трактування терміну «етнотуризм» багатьма туроператорами;
- нерівномірне використання етнотуристичного потенціалу різних

регіонів;

- недостатня пропозиція цікавих турпродуктів та оригінальних програм на ринку;

- незадовільний стан розвитку туристичної інфраструктури, особливо у віддалених районах, де ще збереглися найбільш яскраві елементи народних традицій, ремесел та побуту;

- втрата автентичності через засилля так званої «псевдо-етніки» [32].

У результаті цих заходів, очікується зростання обсягів продажу регіональних туристичних продуктів, розширення асортименту туристичних маршрутів, а також підвищення популярності туризму «вихідного дня» в місті Чернівці. Значний акцент зроблено на збільшення туристичного потоку в гірській місцевості та в районі Дністровського каньйону, що дозволить ефективніше використовувати природний і культурний потенціал Буковини.

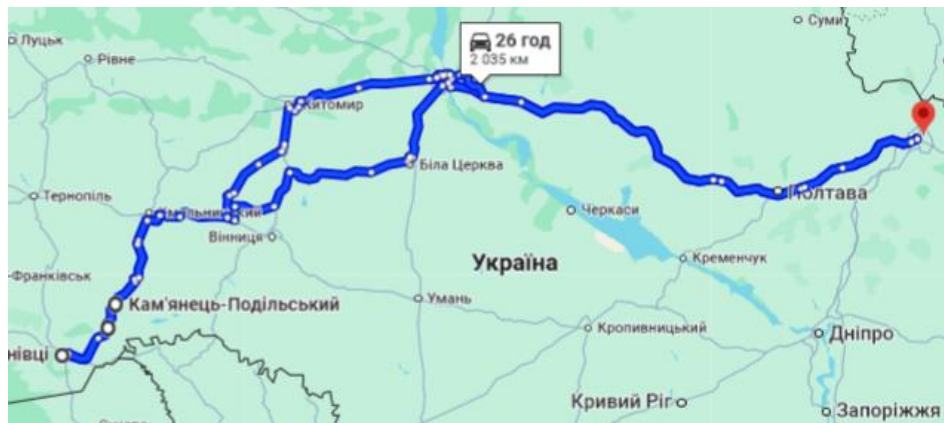
Етнокультурний тур “Етнокультурна Буковина”

Тур: Полтава – Чернівці – Хотинська фортеця – Кам’янець-Подільський – Полтава. Виїзд по п’ятницях. Сезонність: цілий рік. Тривалість: 3 дні.

Таблиця 2.3.3

Опис туру

Характеристика туру	Конкретизація ознак
Вид туру за метою подорожі	Етнокультурний
Вид туру за кількістю та категорією споживачів	Груповий,
Дати туру:	П’ятниця-неділя
Виїзд:	Харків
Маршрут	Харків – Чернівці – Хотин – Кам’янець-Подільський – Харків
Загальна протяжність маршруту, км	1695
Тривалість туру	3 дні / 2 ночі
Транспортні послуги	Автобус
Розміщення	-
Обід	У Кам’янець-Подільському
Страхування	Стандартне від нещасних випадків

2.3.2 Карта маршруту “Етнокультурна Буковина”

День 1. Виїзд із Харкова. Заїзд до Чернівців.

День 2. Програма туру: екскурсія Хотинською фортецею, прогулянка по мальовничих берегах Дністра, стрільба з лука, прогулянка Старим Містом – Кам’янцем-Подільським, огляд "Старого Замку", прогулянка до Бакотської затоки – або як ще називають, Дністровським морем.

08:00 Ранній виїзд з Чернівців (збір групи пл. Філармонії). Переїзд до Хотинської фортеці. Екскурсія "Фортеця на Дністрі". Під час екскурсії ви побачите архітектурний комплекс фортеці, та виставкові зали зі

старожитностями, та середньовічною зброєю. Протягом декількох сотень років ця фортеця невпинно охороняє береги Дністра, малюючи, наче художник, красиві краєвиди. Хотинська фортеця – свідок численних війн та баталій.

Протягом століть вона була центром розвитку ремесел, та торгівлі, культури та економіки. Ця середньовічна красуня може багато розповісти тому, хто бажає вислухати її.

Короткий переїзд до Кам'янця-Подільського. Екскурсія "місто на камені" відкриє для вас надвичайно красиве місто, яке охоронялось впродовж багатьох століть. А "Старий замок" став окрасою та "перлиною" міста Кам'янця-Подільського. Стара частина міста є історико-архітектурним заповідником. Тут знаходиться музей-заповідник, картинна галерея, планетарій і найцікавіше – справжній середньовічний замок. Вас чекають: середньовічна Ратуша, вірменський колодязь, а також Петропавлівський костіол і багато іншого.

Обід. Для справжніх відчайдухів пропонується огляд музею тортур, який зберіг в собі, всі секрети.

Переїзд до Бакоти. Дорога до Бакоти проходить повз Дністровське водосховище. Бакота – в перекладі з древньоруської мови означає "прекрасний вид". Таки дійсно, панорами вас здивують. На території Національного природного парку «Подільські Товтри», знаходиться шматочок раю – Бакота. Бакота – село, Колодіївської сільської ради Кам'янець-Подільського району. Але цього села ви не знайдете на карті України. Колишні його мешканці не можуть повернутися, поблукати між порожніми хатами, подивитися на закинуті садки. Бо там, де колись була Бакота, сьогодні тече Дністер. У зв'язку з будівництвом Дністровського гідровузла рішенням облвиконкому від 27 жовтня 1981 року Бакоту було виключено з облікових даних.

День 3. Переїзд до Харкова.

Таблиця 2.3.4

Калькуляція туру “Етнокультурна Буковина”

№ з/п	Найменування витрат	Ціна, грн	Кількість	Розрахунок	Загальна сума, грн
1	Трансфер 2035 км (Харків – Чернівці – Хотин – Кам’янець-Подільський – Харків)	Х	х	х	11600
2	Обід	– 200/особа	1день	200*1*17	4800
3	Екскурсійні послуги (не входить у вартість туру)	-	-	-	-
5	Заробітна плата гіда	500	1		500
	Основні витрати	х	х		16900
6	Накладні витрати	х	5,0% (від основних витрат)	12351*5,0 %	845
7	Страховання туристів від нещасних випадків	х	5,0 % (від основних витрат)	12351*5,0 %	845
8	Прибуток	х	30 % (від основних витрат)	12351*30 %	5070
9	Загальна вартість туру		24		23660

Вартість туру для групи з 24 осіб – 985 грн/особа.

Мова супроводу та проведення екскурсій – українська

Додатково:

- особисті витрати та сувеніри;
- вхідні квитки в туристичні об’єкти;
- харчування;
- особисті витрати та сувеніри.

У вартість туру входить: проїзд автобусом в обидві сторони; екскурсійна програма; супровід гіда-екскурсовода.

У вартість туру не входить: вхідні квитки.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідивши питання розвитку етнічного туризму у Чернівецькій області можна зробити наступні висновки.

1. Багата культурна спадщина Чернівецької області формує передумови для розвитку екскурсійного, фестивального, етнографічного та ін. видів та форм культурно-пізнавального туризму. Чернівецька область – привабливий регіон щодо розвитку міжрегіональної і міжнародної співпраці, зокрема й у галузі туризму. Проте питання забезпеченості та якості туристичної інфраструктури все ще є актуальними й першочерговими.

2. Етнічний туризм є не лише джерелом задоволення для подорожників, а й важливим інструментом для збереження та відкриття культурного надбання різних народів та етнічних груп. Під час етнічних подорожей туристи мають можливість поглибити свої знання про різноманітні культури, традиції та звичаї різних етнічних груп, що сприяє взаєморозумінню та толерантності.

3. Взаємодія з місцевими спільнотами в етнічному туризмі відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку та збереженні культурної спадщини. Важливо підтримувати місцеві програми та ініціативи, спрямовані на підтримку місцевих громад та збереження їхньої культурної та природної спадщини

4. Етнічний туризм має великий потенціал як інструмент збереження та популяризації культурного надбання людства. Подорожі до різних країн та регіонів, де живуть різні етнічні групи, дозволяють туристам насолоджуватися неповторними культурними та природними багатствами світу, сприяють взаєморозумінню та взаємовідносинам між народами та сприяють збереженню культурної спадщини.

5. Зростання обсягів продажу регіональних туристичних продуктів очікується через розширення асортименту туристичних маршрутів, а також підвищення популярності туризму «вихідного дня» в місті Чернівці та області.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алешугіна Н. О. Етнокультурні ресурси: сутність, класифікація, значення для розвитку туризму. URL: <https://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/bc.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
2. Барвиста Буковина. Горизонти цільового туризму / [Бузинський М.Д., Никирса М.Д., Коржик В.П., Бучко Ж.І.]. Чернівці: Прут, 2009. 152 с.
3. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: [Монографія]. К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2001. 395 с.
4. Боднарюк Б., Сандуляк І. Туристичні маршрути Буковини та Чернівців у 20-х–30-х рр. ХХ ст. *Буковинський журнал*. 2008. №3. С. 156-166.
5. Бруч В., Галиш Н. Сталий розвиток туристичної індустрії: екологічний та статистичний вимір. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 4. С. 23–30.
6. Бучко Ж., Антоняк Е. Аналіз туристичних потоків України-Румунії у контексті транскордонного туризму. *Географія та туризм*. 2016. Вип.35. С.26-35.
7. Бучко Ж. І. Буковина етнотуристична: можливості та тенденції для транскордонного туризму. URL: https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/890/Buchko_Lvivstattja.doc.
8. Бучко Ж. І. Інфраструктурні чинники транскордонного туризму в Чернівецькій області. *Науковий вісник Чернівецького університету. Географія*. 2019. Вип.808. С.93-99.
9. Бучко Ж. І., Кібич А. Д. Етнотуристський потенціал музеїв Карпатського регіону. *Регіон-2009: суспільно-географічні аспекти: міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 квіт. 2009 р.: мат. конф.* Харків, 2009. С. 221-223.
10. Бучко Ж. І., Круль Г. Я. Просторовий аналіз розвитку готельно-ресторанної інфраструктури туризму у Чернівецькій області. *Географія та туризм*. 2011. Вип.11. С.34-41.
11. Бучко Ж. Транскордонний туризм у контексті євроінтеграції України.

Науковий вісник Чернівецького університету. Географія. 2015. Вип.744-745. С.109-111.

12. Всесвітня туристична організація. Офіційний веб-сайт. URL: <http://unwto.org/>.

13. Гаврищук Є. Діяльність меморіальних музеїв Буковини. *Буковинський журнал.* 2006. №1. С. 214-220.

14. Глушко В. Вектор розвитку туризму в Україні. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету.* 2019. №2. С. 64-75.

15. Головне управління статистики у Чернівецькій області. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

16. Грицюк М., Грицюк Ю. Побудова стратегії сталого розвитку туризму в Карпатському регіоні. *Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна.* 2017. Вип. 27, № 2. С. 130-136.

17. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: www.ukrstat.gov.ua.

18. Джаман В., Заблотовська Н., Джаман Я. Географічні аспекти проявів етнічних процесів (крупномасштабне дослідження на матеріалах етноконтактної смуги Чернівецької області). URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17238/1/Djaman.pdf>

19. Джаман В., Мручковський П., Джаман Я. Етнічна різноманітність населення – складова туристичної атрактивності території (на прикладі Чернівецької області). *Географія і туризм: міжнародні виклики українському туризму:* Мат. V міжнар. наук. конф. (Львів – Судова Вишня, 23-25 вересня 2011 р.). Львів: ВЦ ЛНУ ім. І.Франка, 2011. С.63-66.

20. Джаман В. О., Мручковський П. В., Джаман Я. В. Етнічна різноманітність населення як фактор розвитку пізнавального туризму в етноконтактних зонах. *Географія та екологія: наука і освіта:* Мат. IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Умань, 26-27 квітня 2012 р.). Умань: Видавець Сочінський, 2012. С. 65-68.

21. Дутчак О., Калущкий І. Теоретико-методологічні проблеми

українського етнотуризму в контроверсійному баченні науковців. *Гілея*. 2013. №6. С. 64-66.

22. Дутчак О. І. Теоретико-методологічні проблеми етнотуризму. *Карпатський край*. 2012. №2. С.118-122.

23. Енциклопедія сучасної України. Інфляція. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12446.

24. Етнічна мапа буковинського прикордоння на зламі тисячоліть / [Джаман В., Заблотовська Н., Костащук І. та ін.]. Чернівці: Прут, 2011. 80 с.

25. Етнічний туризм: збереження та відкриття культурного надбання. URL: <https://mindscope.biz.ua/etnichnyj-turyzm-zberezhennya-ta-vidkryttya-kulturnogo-nadbannya/>.

26. Етнокультурне різноманіття України: досвід Буковини: <http://bukcentre.cv.ua/index.php/nasha-robota/7039-etnokulturne-riznomanittya-ukrayiny-dosvid-bukovyny.html>.

27. Іванова І., Толстанов О. Шляхи соціально-економічного розвитку регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №19. С. 102-109.

28. Інтегрована концепції розвитку середмістя Чернівців до 2030 р. URL: <https://www.city.cv.ua/storage/files/5dc13d305993c.pdf>.

29. Кифяк В. Ф. Організація туризму: Навчальний посібник. Чернівці: Книги-XXI, 2008. 344 с.

30. Кляп М. П., Ф. Ф. Шандор. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. К.: Знання, 2011. 334 с.

31. Костащук В.І. Мета відвідування як прояв мотивації розвитку міжнародного туризму (на прикладі Чернівецької області). *Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід: Матеріали VII міжнародної конференції*. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2013. С.229-233.

32. Кучинська І. В., Цимбала О. С. Особливості організації етнотурів в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи*: Зб. матер. II Всеукр. наук.-практ.

конф. молодих вчених (Львів, 25-26 квітня 2012 р.) / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Львівський інститут економіки і туризму. Львів : ЛІЕТ, 2012. С. 37-44.

33. Логвин М., Карпенко Н., Шуканов П. Історико-культурна спадщина як чинник розвитку регіональної туристичної дестинації. *Східна Європа: економіка, бізнес і управління*. 2019. Вип. 4 (21). С. 393–399.

34. Любіцева О.О., Панкова Є. В., Стафійчук В. І. Туристичні ресурси України: Навч. посіб. Київ: Альтерпрес, 2007. 369 с.

35. Макарчук Н. Етнотуризм в соціокультурному середовищі: концепція дослідження. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2020. Випуск 14. С. 291-302.

36. Мисяк О.М. Перспективи розвитку етнічного туризму в Україні. *Сучасні тенденції розвитку туризму: Матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. Частина II*. Миколаїв: ВП «МФ КНУКІМ», 2015. 145 с. С.68-71.

37. Музей етнографії та давньої історії, Чернівці. URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/181930_muzey-etnografii-chernovtsy.htm.

38. Народні майстри Буковини: мистецький довідник [упоряд.: М. Шкрібляк]. Чернівці: Колорит, 2009. 48 с.

39. Національна економіка. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

40. Незвещук-Когут Т. Передумови та перспективи розвитку гастрономічного туризму на Буковині. *Сучасний стан та перспективи розвитку туризму: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 2-4 травня 2018 р.)*. Чернівці, 2018. С. 113.

41. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство: Навчальний посібник. К.: Видавництво: Альтерпрес, 2003. 352 с.

42. Панова І. О. Проблеми та перспективи розвитку гастрономічного туризму в Україні. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2021. Вип. 13. С. 196-208.

43. Паспорт Чернівецької області. 2021. URL: <https://bukoda.gov.ua/chernivecka-oda/structure/departament-regionalnogo-rozvitku/pasport-cherniveckoyi>

-oblasti.

44. Пендерецький О.В. Територія Карпатського туристичного регіону. Чернівецька область. URL: https://tourlib.net/books_ukr/penderecky4-1-4.htm.

45. Подорожуй. Досліджуй. Насолоджуйся. URL: <https://discover.ua/locations?cat=66>.

46. Поливач К. А. Історико-культурна спадщина як фактор розвитку регіонів та населених міст України [Текст]. *Український географічний журнал*. 2005. № 1. С. 55-62.

47. Про внесення змін до Закону України “Про туризм”: Закон України. *Відомості Верховної Ради України* [Текст]. 2004. №13. Ст. 180.

48. Програма розвитку туризму міста Чернівців на 2021-2024 роки. URL: <https://city.cv.ua/storage/files/61b8b58a413cf.docx>.

49. Про туризм: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1995. №31. Ст.241 (в редакції від 04.08.2011). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nre>.

50. Рожнова В., Терес Н. Проблеми та перспективи розвитку етнотуризму: зарубіжний та український досвід. *Етнічна історія народів Європи*. 2013. Вип.39. С.35-44.

51. *Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи*: [Текст] : зб. матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених (Львів, 25 лютого 2016 р.) / Міністерство освіти і науки України, Львівський інститут економіки і туризму. Львів : ЛІЕТ, 2016. 300 с.

52. Рутинський М. Й. Музеєзнавство: Навч. посіб. К.: Знання, 2008. 428 с.

53. Сандуляк І. Музейні установи північної частини Буковини як туристичні об'єкти 50-80 рр. ХХ ст. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*: зб. наук. праць. Чернівці: Золоті литаври, 2006. Т. 2 (22). С. 228-237.

54. Сандуляк І. Старожитності Північної Буковини як туристичні об'єкти. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*: зб. наук. праць. Чернівці: Прут, 2009. Т. 1 (27). С.102-110.

55.Скутар Т.Д. Біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси Чернівецької області. *Регіон – 2014: суспільно-географічні аспекти*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців (Харків, 3-4 квітня 2014 р.) / [Гол. ред. колегії Л.М. Нємець]. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. С.243-245.

56.Смолій В. А. Федорченко В. К., Цибух В. І. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / За ред. В. К. Федорченка. К.: Слово, 2006. 367 с.

57.Соціально-економічний розвиток Чернівецької області за 2021 рік. URL: <https://bukoda.gov.ua/storage/app/sites/23/depart%20region%20rozvytku/analitichni%20materialy/prezentatsiya-sichen-veresen-2021-roku.pdf>.

58.Список музеїв Чернівецької області. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.

59.Статистичний щорічник України за 2020 рік / Державна служба статистики України: за ред. І. Є. Вернера / відп. за вип. О.А. Вишневська. Київ, 2021. 454 с.

60.Статистичний щорічник України за 2022 рік / Державна служба статистики України: за ред. І. Є. Вернера / відп. за вип. О.А. Вишневська. Київ, 2023. 387 с.

61.Стойко С., Крук Д. Роль природно-заповідного фонду Карпат у збереженні етнокультурної спадщини гуцулів, бойків, лемків. *Зелені Карпати*. 2004. №1-2. С.27-29.

62.Стратегії сталого розвитку в туризмі та готельно-ресторанному бізнесі: можливості і проблеми запровадження в Україні : кол. монографія / за ред. д-ра іст. наук, проф. Чепурди Г. М.; Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2021. 189 с.

63.Стойко С., Крук Д. Роль природно-заповідного фонду Карпат у збереженні етнокультурної спадщини гуцулів, бойків, лемків. *Зелені Карпати*. 2004. №1-2. С.27-29.

64.Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/168-2017>.

65. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року. URL: <https://bukoda.gov.ua/documents/strategiya-rovzitku-oblasti>.
66. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: Монографія. К.: КНТЕУ, 2006. 537 с.
67. Традиційна кухня України: чим пригощають у різних регіонах. Буковина – чинахи, мамалига і бринза. URL: <https://acc.cv.ua/news/chernivtsi/tradiciynakuhnya-ukrayini-chim-prigoschayut-u-riznih-regionah-bukovina-chinahi-mamaliga-ibrinza-15365>.
68. Туристична діяльність в Україні у 2021 році: стат. бюлет. / [відп. за вип. О.О. Кармазіна]. К.: Державна служба статистики України, 2022. 78 с.
69. Туристичний імідж регіону: монографія / за ред. А.Ю. Парфінєнка. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 312 с.
70. Україна: етнографічна мозаїка. URL: <https://vue.gov.ua>.
71. Україна: Етнокультурна мозаїка. Тематична виставка Універсального підсобного фонду Відділу комплексного бібліотечного обслуговування. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/6086>.
72. Управління культури Чернівецької ОВА. Офіційний сайт. URL: <https://bukoda.gov.ua/chernivecka-oda/structure/upravlinnya-kulturi>.
73. Устименко Л. М. Культурно-освітній потенціал етнографічного туризму. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kulturno-osvitniy-potentsial-etnografichnogo-turizmu>.
74. Фреяк А. В. Тенденція розвідки транскордонного спіробітництва в контексті євроінтеграційного курсу України (на прикладі Чернівецької області в складі Єврорегіону «Верхній Прут»). *Актуальні проблеми міжнародних видань*. 2013. Вип.112. Ч.ІІ. С.327-333.
75. Химинець В. В., Цімболинець Г. І. Історико-культурна спадщина як чинник стимулювання економічного розвитку регіону. *Регіональна економіка*. 2020. №3. С. 57–64.
76. Чернівецька обласна військова адміністрація. Офіційний веб-сайт. URL: <https://bukoda.gov.ua/>.

77.Чернівецька область входить в ТОП-3 областей всієї України, де зафіксовано найбільший приріст податків від туризму. URL: <https://bukoda.gov.ua/news/chernivetska-oblast-vkhodyt-v-top-3-oblastei-vsiiei-ukrainy-de-zafiksovano-naibilshyi-pryrist-podatkov-vid-turyzmu>.

78.Чернівецький обласний краєзнавчий музей. URL: <https://discover.ua/locations/cerniveckij-kraeznavcij-muzej>.

79.Чернівецький обласний музей народної архітектури та побуту. URL: <https://skansen.cv.ua/>.

80.Чубка О.М., Косик В.М. Вплив війни на економіку України. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2022. Випуск 3 (36). С. 131-136.

81.Школа І.М. Менеджмент туристичної індустрії: Навчальний посібник / За ред. проф. І.М. Школи. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2003. 662 с.

82.Шкрібляк М., Ставчанська К. Смаки Буковини. Гастрономічний путівник традиційної кухні. Чернівці : Видавництво 21, 2022. 416 с.

83.Що таке ностальгичний туризм? URL: <http://infotour.in.ua/nostalgic-tourism.htm>.

84.Явкін В.Х., Руденко В.П., Андрійчук В.М., Король О.Д. та ін. Географічні аспекти розвитку туризму на прикладі України та Польщі: Монографія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. С.141-149.

85.Buchko Z. Cross-Border Tourism in Bukovina // Scientific Review of Physical Culture. 2018. Vol.8. Issue 1. pp.37-42. URL: <http://62.93.45.40/srpc/Articles/Volume-8/Issue-1/5.aspx>.

86.Rudenko V., Dzhaman V., Buchko Zh., Dzhaman Ya., Mruchkovstyy P. Theoretical-Methodological Basis for Studying the Preconditions of Ethnic Tourism in Multi-ethnic Urban Settlements. The Case of Chernivtsi City, Ukraine // Journal of Settlement and Spatial Planning. 2016. Vol.7. No.2. P.157-165. URL: http://geografie.ubbcluj.ro/ccau/jssp/arhiva_2_2016/06JSSP022016.pdf.

ДОДАТКИ

Додаток А

Туристичний потенціал Чернівецької області

Рис. А. 1 Туристична карта-схема Чернівецької області, за [65]

Рис. А. 2 Історико-культура спадщина Чернівецької області, за [65]

Таблиця А.1

SWOT-аналіз туристичного потенціалу міста Чернівці, за [48]

Сильні сторони	Слабкі сторони
• Багата історія та культурна спадщина. • Наявність культурної спадщини ЮНЕСКО. • Мультикультурні традиції на території Буковини, у минулому коронного краю. • Зручне розташування в регіоні. • Добре збережена архітектурна спадщина. • Велика діаспора по всьому світу, яка все ще має тісні зв'язки з містом. • Найбільше місто транскордонного культурного ландшафту з більш, ніж 20 пам'ятками архітектури національного значення. • Місто є відоме в усьому німецькомовному просторі через літературу. • Змішання архітектурних стилів різних епох у поєднанні з історією європейської архітектури. • Ландшафт та архітектура складають унікальний ансамбль. • Участь у міжнародних заходах туристичної індустрії.	• Поганий стан інфраструктури міста та погане сполучення з регіоном. • Низький рівень внутрішнього туризму. • Місто, відносно, невідоме як привабливий туристичний центр на національному рівні. • Брак даних про кількість туристів у місті. • Не освоєні позаєвропейські, передусім азійські ринки. • Непридатні умови більшості об'єктів розміщення для людей з особливими потребами. • Низька якість туристичних послуг. • Відсутня інфраструктура для бізнес-туризму (немає конференц-центрів, готелів з великою кількістю номерів). • У межах міста відсутня система туристичної навігації. • У місті не проводяться важливі європейські та регіональні заходи. • Недостатня пропозиція об'єктів проживання.
Можливості	Загрози
• Підвищення інтересу до туристичних ресурсів міста з боку потенційних інвесторів. • Збільшення кількості туристів за рахунок потенційних споживачів туристичного продукту. • Відродження культурних традицій краю.	• Погіршення макроекономічних умов в Україні. • Наявність поряд більш привабливих рекреаційних зон. • Недосконалість і зміни законодавства. • Відсутність інвестицій в туристичні послуги.
• Розвиток міжнародної співпраці та участь у транскордонних проектах (програмах) з фінансування ЄС. • Використання потенціалу бренду міста та «Буковина» можна зробити більш ефективним. • Місто є офіційним партнером культурної столиці Європи 2021 року (м. Тімішоара). • Низькі ціни порівняно з європейськими.	• Перетин кордону наземним шляхом, який все ще вимагає багато часу, підриває регіональні синергійні ефекти. • Втрати Резиденцією митрополитів Буковини і Далмації статусу ЮНЕСКО через відсутність охоронної зони.